

**Akademie múzických umění v Praze
Hudební a taneční fakulta**

Zpěv a operní režie
Zpěv

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Smetanova Libuše na scéně Národního divadla v Praze od roku
1918**

Martin Potoma

Vedoucí práce: doc. MgA. Martin Bárta

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, květen 2024

**The Academy of Performing Arts in Prague
Music and Dance Faculty**

Voice and Opera Directing
Voice

MASTER'S THESIS

**Smetana's Libuše on the stage of the National Theater
in Prague since 1918**

Martin Potoma

Thesis supervisor: doc. MgA. Martin Bárta

Awarded academic title: MgA.

Prague, May 2024

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci s názvem

Smetanova Libuše na scéně Národního divadla v Praze od roku 1918

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím pouze uvedené literatury a pramenů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna v souladu se zákonem a vnitřními předpisy AMU.

Praha, dne

.....

BcA. Martin Potoma, podpis

Pod'akovanie

Chcel by som poďakovať svojmu vedúcemu práce MgA. Martinovi Bártovi za odborné vedenie, za pomoc a rady pri spracovaní tejto témy.

Abstrakt

Diplomová práca sa zameriava na všetky doposiaľ známe uvedenia opery Libuše ,hlavne od konca 1. svetovej vojny, v Národnom divadle v Prahe. Hneď v úvodnej kapitole vysvetľuje a približuje význam a obsah tejto opery, aké historické udalosti sprevádzali vznik Libuše. Ako autor pristupoval k svojej kompozícii a aké zdroje využíval pri svojej práci. Taktiež sa zameriava na prvé uvedenia tejto slávnostnej opery. Akí poprední sólisti spievali v týchto inscenáciách a zároveň ako rástla ich kariéra, nie len na scéne Národného divadla. V druhej kapitole sa zameriava na historické obdobie medzivojnového obdobia. Akí režiséri, dirigenti a speváci titulných rolí účinkovali v týchto uvedeniach a v niektorých uvedeniach, aj ako sa o nich písalo v médiách. V tretej kapitole približuje povojnové obdobie, nie len po spoločenskej a politickej stránke, ale aj ako to ovplyvnilo túto operu. Aké významné a pamätné udalosti pomohli k jej opätovnému uvádzaniu. V štvrtej kapitole sa zameriava na najnovšie informácie o uvedeniach, ktoré sa odohrali po nežnej revolúcii a ako ich vnímali a hodnotili média.

Abstract

The master's thesis focuses on all known performances of the opera Libuše, mainly since the end of the First World War, at the National Theater in Prague. Right in the opening chapter, he explains and approximates the meaning and content of this opera, which historical events accompanied the creation of Libuše. How did the author approach his composition and what sources did he use in his work. It also focuses on the first performances of this festive opera. What leading soloists sang in these productions and at the same time how their careers grew, not only on the stage of the National Theatre. The second chapter focuses on the historical period of the interwar period. Which directors, conductors and singers of the title roles performed in these performances and in some performances, as well as how they were written about in the media. In the third chapter, he approaches the post-war period, not only from a social and political point of view, but also how it affected this opera. What significant and memorable events contributed to its re-introduction. In the fourth chapter, he focuses on the latest information about the introductions that took place after the gentle revolution and how they were perceived and evaluated by the media.

Obsah

Úvod.....	1
1. Počiatky vzniku Libuše	2
1.2. Obsah opery.....	4
1.3. Osud a dejový rozbor opery	5
1.4. Komponovanie opery	6
1.5. Prvé inscenácie Libuše.....	8
2. Spoločenská a politická situácia po prvej svetovej vojne.....	9
2.1. Šieste uvedenie Libuše (1915 – 1919).....	9
2.1.1. Životopisy dirigentov a predstaviteľiek titulnej role	10
2.2. Siedme uvedenie Libuše (1920 – 1924)	13
2.2.1. Životopisy dirigenta a predstaviteľov Přemysla	13
2.3. Ôsme uvedenie Libuše (1924 – 1937).....	15
2.3.1. Životopisy dirigentov a predstaviteľiek titulnej role	16
2.3.2. Libuša v dennej tlači.....	18
2.4. Deviate uvedenie Libuše (1938 – 1939)	20
2.4.2. Záznam Libuše z roku 1939 a reakcie dennej tlače.	21
3. Povojnová situácia a Libuša v obnovenom Československu	23
3.1. Desiate uvedenie Libuše (1945 – 1948)	23
3.1.1. Libuša v dennej tlači od roku 1945 až do roku 1948	24
3.2. Jedenáste uvedenie Libuše (1953 – 1968).....	25
3.2.1. Libuša v dennej tlači v rokoch 1954, 1955, 1959 a 1965.....	26
3.3. Dvanáste uvedenie Libuše (1968 – 1977).....	28
3.3.1. Libuša v dennej tlači z roku 1968.....	29
3.4. Trináste naštudovanie Libuše (1983 – 1990).....	30
3.4.1. Libuša v dennej tlači od roku 1983 do roku 1990.....	31
4. Obdobie Nežnej revolúcie a jej vplyv na Národné divadlo v Prahe.....	33
4.1. Štrnáste naštudovanie Libuše (1995 – 2017)	33
4.1.1. Libuša v médiách od roku 1995 až do roku 2008.....	34
4.2. Pätnáste uvedenie Libuše (2018 - ...)	37
4.2.1. Libuša v recenziách z roku 2018 a 2023	37
Záver	42
Zoznam použitých zdrojov.....	43

Zoznam použitého označovania a skratiek

- ND – Národné divadlo
- ČSSR – Československá socialistická republika
- ČS. – Československý

Úvod

Fascinácia a lepšie pochopenie opery Libuše ma priviedlo k jej podrobnejšiemu skúmaniu. Prevažne som čerpal z archívnych materiálov, ktoré som vyhľadal v archíve Národného divadla v Prahe.

V úvode som chcel priblížiť a predstaviť Smetanovu slávnostnú operu, poukázať na jej obsah a aké historické udalosti sa k nej viažu. Zároveň som sa zameriaval na zaujímavé informácie, ktoré sprevádzali vznik tohto diela. Kto spolupracoval s autorom ako postupovali pri svojej práci. Taktiež som chcel ukázať podrobnejší rozbor obsahu a zdôrazniť kompozičné postupy, hlavne vo vzťahu hudby k textu. Predstaviť taktiež najstaršie uvedenia Libuše a akí protagonisti sa o to zaslúžili.

V druhej kapitole chcem vysvetliť spoločenské a politické udalosti, ktoré sprevádzali život tejto opery v medzivojnovom období a aký to malo vplyv na vnímanie významu Libuše. Poukázať na významných, pre nás už skoro neznámych, interpretov titulných roli a dirigentov. A taktiež, ako o týchto inscenáciách písali v novinách.

V tretej kapitole chcem poukázať na nové vnímanie Libuše aj z politického hľadiska. Ako ju vnímala verejnosť v oslobodenom Československu po 2. svetovej vojne. Akí speváci a umelecký tím sa predstavil v dobových uvedeniach a aký názor na to mali médiá. Kvôli akým slávnostným príležitostiam sa Libuša v Národnom divadle hrávala.

Vo štvrtej kapitole chcem predstaviť novšie uvedenia Libuše po nežnej revolúcii v roku 1989, ale aj počas nej. Zároveň ako tieto uvedenia vnímali recenzenti a široká verejnosť a taktiež, akí predstavitelia si zaspievali role v tejto opere. Predstaviť tieto uvedenia aj z režijného hľadiska a poukázať na zaujímavosti.

1. Počiatky vzniku Libuše

Samotná idea národnej opery, v 19. storočí úzko súvisí s problémom národnej identity. V českom prostredí hlavne súvisela viac so štátnymi sociálne – politickými ukazovateľmi než s kultúrnym – politickým akcentom. Táto problematika v značnej miere ovplyvňovala dramaturgickú stránku Libuše.¹ Mala reprezentatívny charakter pre meštiansku spoločnosť, čo malo okrajový význam. Stala sa vtelením nie len vtedajších politických a národných túžob, ale aj tých umeleckých. Vzďala poctu kolektívnemu národu a vyvýšila ho na ideálny post, dokonale ustanoveného v spoločenstve národov monarchie až po obyčajných ľudí. Až vplyvom nepriaznivých podmienok dvoch svetových vojen, sa stala Libuša patrónkou a jej proroctvo symbolom, ku ktorému vzhliadal celý národ. Preto aj historická interpretácia sa stala nepodstatným prvkom, ktorý neznemožňoval jej spoločensko – umelecký význam.²

S námetom „Libuše“ sa Bedřich Smetana stretáva ešte pred samotnou realizáciou práce nad ním. Libreto dostal počas zhudobňovania „Dalibora“ od libretistu Wenziga.³ Z Wenzigovho rukopisu je zrejmé, že libreto dokončil 24. apríla 1866. Svedčí o tom aj správa v Národných listoch z 8. júna 1866, ktorá s nadšením informovala verejnosť o blížiacich sa premiérach dvoch českých oper a to, Dalibor a Libuše.

Libuše sa mala hrať v Národnom divadle pri príležitosti korunovácie českého kráľa alebo k otvoreniu samotného Národného divadla v Prahe. Wenzig dokončoval libreto počas vojny s Pruskom, ktorej výsledok mohol mať nepriaznivý osud pre český národ, ktorému výrazne hrozilo odtrhnutie sa od Rakúskeho cisárstva.⁴ Aj to bol jeden z dôvodov prečo sa Wenzig opieral o námety národnej minulosti a v optimistickú vieru národnej budúcnosti. Smetana sa zo začiatku nezameriaval na kompozíciu Libuše, pretože potreboval dokončiť Dalibora, ktorý už v tej dobe bol plný námetov odboja a odporu proti násiliu. Námet Dalibora bol obrazom vtedajšej doby. Smetana začal komponovať Libušu od roku 1869.

Téma Libuše však nebola v dobe vzniku Smetanovej opery ničím zvláštnym. Smetana predtým skomponoval Slávnostnú predohru C dur k položeniu základného kameňa Národného divadla, pred ktorou bola scéna Jiřího Kolára Věštba Libušina, a taktiež zložil menšiu skladbu k obrazu Libušin soud. Okrem toho na podobnú tému napísal činohru Libuše pod pseudonymom Z. K.

¹OTTLOVÁ, Marta, POSPÍŠIL, Milan: Český historizmus a opera 19. století: Smetanova Libuše, Plzeň. In: Přednášky z konference Plzeň, 1981, str. 92

²OTTLOVÁ, Marta, POSPÍŠIL, Milan: Český historizmus a opera 19. století: Smetanova Libuše, Plzeň. In: Přednášky z konference Plzeň, 1981, str. 93

³PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 117

⁴PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 118

z K. Zdeněk gróf Kolowrat Krakovský, ktorú uviedli v Prozatímním divadle v septembri v roku 1870.⁵

S námietom Libuše sa stretávame v literatúre ale tiež v niekoľkých variáciách v opernej tvorbe. Hlavne v nemeckej literatúre, kde nájdeme poviedky, hry, básne, ale tiež aj romány, ktoré neustále obmieňali svoj dobrodružný dej na nepoznanie.⁶ Koncom 18. storočia sa často hrávala Steinsbergova hra „Libuše, kněžna česká,“ taktiež koncom 19. storočia sa recitovali básne Klementa Brentana a Františka Grillparzera, ktoré obsahovali námety legend o Libuši. Mali značnú dramatickú a umeleckú hodnotu, v závere končili proroctvom. V roku 1818 objavili rukopis Zelenohorský, ktorého veľkou časťou je Libušin súd. Hra od Václava Klimenta Klicperu „Libušin soud“ má s nim iba rovnaký názov, ale obsah je značne odlišný. Výrazne to ovplyvnilo aj Chmelenského libreto k opere „Libušin sňatek“ od Františka Škroupa. Ďalej sa objavuje aj báseň „Libušin soud“ od J.V. Friča, ktorá vyšla tesne pred libretom od Wenziga, takže veľa nápadov a podnetov sú v obidvoch prácach veľmi podobné.⁷

Pred Smetanovou Libušou bolo niekoľko pokusov o vytvorenie opery s touto tematikou. Opera „Praga nascente da Libussa e Primislao“ od Antonia Denziho sa hrávala v Prahe v roku 1734. Obsahuje veľa satirických a dobových prvkov, ktoré sú typickým obrazom vtedajšej doby, nástupu Márie Terézie na trón.⁸ Ďalším pokusom bola opera „Libuše“ od Conrada Kreutzera, ktorú uviedli v roku 1823. Vyznačovala sa podradnejším spracovaním legendárnej tematiky. Predchodcom Smetanovej Libuše, bola opera „Libušin sňatek“ od Františka Škroupa, ktorá nebola nikdy uvádzaná vo svojej celkovej podobe, iba jej prvé dejstvo, ktoré prebehlo bez väčšieho ohlasu v roku 1835.

Wenzig sa hlavne inšpiroval rukopisom Zelenohorským z roku 1818 a Hankovým podvrhom „Libušino proroctví“ z roku 1849. V tej dobe pre väčšinu obyvateľstva to boli diela, ktoré boli vzácnym dokladom o starobylosti českej kultúry.⁹ Podobne ako libreto k Daliborovi, tak aj libreto Libuše napísal libretista v nemčine. Preklad mal na starosti Ervin Špindler, avšak do prekladu aktívne zasahoval Wenzig, hlavne kvôli prispôbeniu textu k hudbe.¹⁰

⁵ <https://www.classicpraha.cz/poznejte-klasiku/svet-klasiky/smetanove-libuse-je-uz-150-let/>

⁶ PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 119

⁷ PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 120

⁸ PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 121

⁹ PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 122

¹⁰ PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 129

1.2. Obsah opery

Prvé dejstvo pomenoval autor Libušiným súdom. Opera začína na Vyšehrade príchodom Radmily, ktorá ďakuje Libuši za to, že bola ochotná zaoberať sa sporom medzi Chrudošom a Šťáhlavom. Tento spor vznikol kvôli nezhodám o dedičstvo. Samotná Libuša so svojimi družkami prosí o ochranu bohov pre český národ. Krasava však neverí v uzmiernenie bratov, pretože pôvodcom tohto sporu je ona sama. Miluje Chrudoša a jej láska je opätovaná. Chrudoš sa však k tejto láske nepriznáva. Krasava svojou predstieranou láskou ku Šťáhlavovi vyvoláva v Chrudošovi obrovskú žiarlivosť. Obaja bratia nie sú schopní sa zmieriť.¹¹ Taktiež sa to nedarí ani ich strýkovi Lutoborovi. Prichádza Libuša, ktorá ich argumenty starostlivo vypočuje a vynesie rozsudok, s ktorým nesúhlasí celé zhromaždenie. Mali by vládnuť nad svojim dedičstvom spoločne, alebo sa spravodlivo rozdeliť. S tým samozrejme nesúhlasí Chrudoš a odmieta Libušin rozsudok a vo všeobecnosti jej vládu na kniežacom tróne. Preto sa rozhodne, že sa vydá a ľud má rozhodnúť o tom, kto sa stane novým kniežaťom. Celé zhromaždenie sa zhodne na tom, že voľba ženícha by mala byť v rukách kňažnej Libuši. Ona sa rozhodne pre Přemysla zo Stadic.

Druhé dejstvo Smetana pomenoval Libušin sobáš (sňatek). Lutobor sa dozvedá, že hlavným sporom medzi Chrudošom a Šťáhlavom je v skutočnosti Chrudošova žiarlivá láska ku Krasave. Pri mohyle svojho otca, Lutobor žiada Krasavu, aby bratský spor urovnala a požiadala Chrudoša o to, aby odprosil poníženu kňažnú Libušu a zároveň tak zabránil bratovražednej vojne. Keď príde ku Krasave Chrudoš, ona sa mu pokorne vyzná zo svojej viny. Obidvaja milenci si padnú do náručia a Krasave sa dokonca podarí zmieriť spor medzi Chrudošom a Šťáhlavom. V Stadiaciach počas krásneho letného dňa, Přemysl oslavuje dožinky so svojím ľudom. Z Vyšehradu prichádza Libušino posolstvo, na čele s Radovanom, ktorý Přemyslovi ohlásí, že kňažná Libuša si ho zvolila za svojho budúceho manžela. Přemysl sa lúči so svojim krajom a so svojou vernou družinou. Keď sa dozvedá o tom, ako hanebne Chrudoš urazil kňažnú Libušu, chopí sa meča a v čele sprievodu rýchlo odchádza na Vyšehrad.

Tretie dejstvo autor pomenoval Libušine proroctvo. Na Vyšehrade pred kňažnou Libušou, si Chrudoš so Šťáhlavom podávajú ruky. Došlo k zmiereniu. Libuša čaká na príchod Přemysla a pritom spomína na svojho otca, múdreho Kroka, a vyzýva ho k tomu, aby v tento deň jej požehnal. Vtom fanfáry ohlasujú príchod nového vládcu. Počas radostného jasotu celého ľudu vstupuje Přemysl na kniežací trón.¹² Hneď sa ujme vlády. Vyriešili spor obidvoch bratov a na rade je Chrudošova urážka kňažnej Libuše. Přemysl žiada Chrudoša aby sa kňažnej ospravedlnil. Chrudoš chce pred kňažnou pokľaknúť, ale Přemysl ho objíma. Ukončil sa spor

¹¹ HOSTOMSKÁ, Anna: Průvodce operní tvorbou. In: NS Svoboda, 11.vydání,2018, str. 675

¹² HOSTOMSKÁ, Anna: Průvodce operní tvorbou. In: NS Svoboda, 11.vydání,2018, str. 676

a ľud radostne jasá. Libuše sa zmocní veštecké videnie z budúcnosti. V jej vidinách sa objavia slávny hrdinovia: Břetislav, ktorý sesterskú krajinu dal korune, Jaroslav zo Štenberga, ktorý porazil nájazd tatárskych vojsk, Karol IV., ktorý Čechom priniesol chlieb osvetu. Ďalej vidí husitské vojská a tiež Jiřího z Poděbrad. Pohľad do ďalšej budúcnosti zahaľuje hmla. Ale kňazná aj tak optimisticky vyhlási: „Môj drahý český národ neskoná, on pekla hrôzy slávne prekoná!“¹³

1.3. Osud a dejový rozbor opery

Po harmonickej stránke hovoríme o bohatej a odvážnej štruktúre. V orchestrálnej a speváckej linke sa objavuje polyfónia, zvuk orchestra má slávnostný až dramatický výraz. Formálna koncepcia a geniálna invencia prevyšuje túto operu nad bežné operné inscenácie, ako to aj zamýšľal autor. Smetana zaprel v sebe prirodzenú túžbu tvorcu počuť čo najskôr živé uvedenie, zriekol sa honoráru, ktorý v tej dobe tak veľmi potreboval.¹⁴ Dva roky po dokončení opery stihla Smetanu osudná rána, ohluchol a tak už nemohol nikdy počuť svoje diela. Musel sa vzdať svojho postavenia v divadle no samotná liečba potrebovala finančnú podporu. Zbor po postavení Národného divadla vypísal súťaž na vážnu a komickú operu a tá sa potom mala hrať pri otvorení Národného divadla. Smetana zadal Libušu. Konkurujúcimi dielami boli Blaník od Zdeňka Fibicha a dve opery Karla Bendla, Černohorci a Starý ženich. Súťaž vyhral Smetana a hneď sa začali skúšky na operu, ktorá slávnostne otvorí Národné divadlo.¹⁵ Otakar Zich sa zaslúžil o úpravy a skrátenie Libuše, čo spôsobilo jednotu hudby a slova.¹⁶

Libuša obsahuje tri živé obrazy, ktoré sú do značnej miery statické, ale Smetanova opera ich dramaturgizuje, oživuje a psychologizuje postavy. Neportrétoval typy kniežat a hrdinov, ale vykresľoval duševné hnutie, hybné impulzy ľudí. Žiadal od spevákov aby sa úplne odosobnili a zapreli sami seba. Podľa Smetanových predstáv Libuša je živým a na javisku účinným dielom. Všetky postavy sú plnokrvné, od vášnivej Krasavy až po rozvážneho Radovana, ktorý nie je iba hovorcom, ale aktívnym účastníkom deja. Libuša, ktorá túži a miluje, ale zároveň so samozrejmom majestátnosťou plní úlohu symbolu, uprostred medzi sväto cudnou vodou a ohňom pravdivostným. Smetanova hudba má v Libuši dve základné polohy. Štátnické akty a scény oficiálneho vystúpenia Libuše a Přemysla, ktoré charakterizujú slávnostné tóny.

¹³ HOSTOMSKÁ, Anna: Průvodce operní tvorbou. In: NS Svoboda, 11.vydání, 2018, str. 677

¹⁴ ŠÍP, Ladislav: Česká opera a její tvůrci: Průvodce. In: Editio Supraphon Praha, 1989, str. 40

¹⁵ HOLZKNECHT, Václav: Bedřich Smetana, Praha. In: Panton, 1984, str. 226

¹⁶ ŠÍP, Ladislav: Česká opera a její tvůrci: Průvodce. In: Editio Supraphon Praha, 1989, str. 43

1.4. Komponovanie opery

Smetana k samotnej kompozícii pristúpil približne na jeseň 1869 a spracoval ju pomerne rýchlo, už o novovzniknutom diele informovali Procházkové Hudobné listy v septembri 1870.¹⁷ Vo svojich skiciach Smetana dokončoval svoje nápady do konečného tvaru až kým nevzniklo dielo ako ho poznáme dnes. Zachovali sa tri skice ktoré dokazujú Smetanovu nespokojnosť s výsledkom jeho diela.¹⁸ Z motivického materiálu, ktorý autor použil zo Zápiskníka motívov, nájdeme spolu sedem, ktoré použil v Libuši. Najstarší z 24. septembra 1861, použil neskôr v treťom výstupe druhého obrazu kde Šťahlav spieva: „Kde jest má sestra?“ a ďalšie dva motívy z mája 1863 kde Chrudoš spieva: „A přec, jak na Tebe, Krasavo, vzpomínám,“ a Břetislav a Jitka v proroctve. Potom použil päť motívov, prvý z júna 1869 bol motívom Libuše a posledný z februára 1871. Neskôr využíva, podvedome, dva motívy zo vzdialeného diela, Lístok do pamätníka G- dur, ktorý vznikol pred rokom 1851. Na tomto diele chcel ukázať rôzne prvky modernosti svojich umeleckých zámerov, ale tiež poukázať na lásku k národu.¹⁹

Ku kompozícii Libuše pristúpil až po troch operách, z toho dve mali historický námet a vyvolávali pocity národnej monumentálnosti. Zachovali sa zmienky o zápiskoch, ktoré si písal pri jeho prerušovanej práci na partitúre. Z týchto poznámok, ktoré sú skôr súpisom spomienok prekladateľa Ervína Špindlera, sa dozvedáme o vzniku tohto slávnostného diela. Smetana si viedol podrobné všetky svoje výdaje, ale márne by sme tam hľadali zmienku o výške honoráru za libreto pre Wenziga alebo Špindlera. Avšak neskôr sa dozvedáme, kedy dokončil svoju operu a tiež niekoľko výrokov, ktoré sa viažu k samotnému otvoreniu Národného divadla. Je úplne jasné, že mýtický príbeh o Libuši Smetana poznal už od svojho detstva. S týmito motívmi sa literatúra stretávala už od antických dôb, kedy sa každým rokom tento príbeh stále viac prikrášľoval. Až do podoby, kedy proroctvo vyznievalo až nezrozumiteľne. V barokovej opere z roku 1734 sa dokonca stretávame aj s tým, že proroctvo o budúcnosti sa viazalo aj na budúcnosť Prahy, ktoré prednášal vladyka Ctirad. Ten bol, podľa legendy, Libušiným nápadníkom. Aj po niekoľkých snahách zhudobniť tieto mýtické motívy, nemal Smetana jasnú predstavu o deji tejto opery. Preto veľmi vďačne prijal libreto od Wenziga. Zo Špindlerovho originálneho prekladu sa nezachovalo skoro nič. Iba preklad v nemeckom Wenzigovom libretu, kde však chýbal záver mohyly. Čo dokazuje to, že Smetana aktívne spolupracoval so Špindlerom na preklade, ale netrúfal si na veršovaný text. V tomto období dokončoval komponovanie Dalibora, ktorého verejnosť až tak veľmi neprijala, ani po ideovej stránke. Smetana však pokračoval v práci na monumentálnej Libuši, aj keby to dielo

¹⁷ PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 125

¹⁸ PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 126

¹⁹ PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 127

malo zostať iba v šuplíku. Približne v tomto období napísal svoj prvý motív, ktorý využil pri prvých slovách Libuše. V definitívnej verzii sa tento motív objavuje po druhom oslovení Radmily. Do zápisníka motívov si písal rôzne hudobné náhodné nápady bez určitého skladateľského určenia. Potom čo podľahol hluchote, stále viac sa vracal k starším motívom, ktoré rozvádzať do väčších hudobných celkov. Dva roky trvalo, než dokončil prvé dejstvo Libuše. Podľa spomienok od Špindlera vieme, že ak Smetana mal aj šesť dní voľnejší program, bol schopný skomponovať dve dejstvá a aj začiatok z tretieho. To vysvetľuje to, že prečo niektoré časti vnímame v súvislostiach. Svoje náčrty písal s ceruzkou a málokedy sa na notách vyskytovali škvrny. Obsahovali iba základné melódie, ktoré nemali nič spoločné s bohatou inštrumentálnou podobou súčasnej Libuše. Veľmi ľahko sa v nich dá objaviť motív sporu medzi Chrudošom a Šťáhlavom, alebo scén kde sa objavuje Krasava. Přemyslova ária o lipách je priam prepisom z jeho náčrtov. Ale veľa scén sa vôbec nepodobá finálnej verzii opery, zhoduje sa iba po textovej stránke. Pravdepodobne po väčšej revízii svojho diela nebol Smetana veľmi spokojný s konvenčnosťou hudobných viet a jej spracovaním. Dôkazom toho je jeho ďalšia skica, ktorá má v sebe bohatšiu harmóniu od začiatku až po Libušinu modlitbu. Kládol väčší dôraz na zrozumiteľnú deklamáciu textu. Viac sa zameriava na podrobnejšie vykreslenie všetkých postáv, paradoxne, na Libušu sa zameriaval úplne minimálne. V jeho skiciach sa dokonca neobjavuje žiadna zmienka o zhudobnení proroctva. Vznikla tiež aj tretia skica, kde už pôvodnú ženskú postavu Kráseny pomenoval Krasavou. Po dokončení skíc, na chvíľu svoje dielo zanechal, pretože veľké množstvo scén v definitívnej kompozícii sa skoro vôbec nepridržiava týchto nápadov.²⁰

V závere opery sa nachádza Libušine proroctvo, ktorá patrí medzi najznámejšie scény z celej opery a je pre každú speváčku Libuše neobyčajne náročným speváckym počínom. Je zložený zo šiestich obrazov, z nich sa päť vzťahuje ku konkrétnym osobnostiam českej histórie. Posledný obraz je slávnostným vyvrcholením a predpoveďou reálnej budúcnosti; týchto päť obrazov sa už v histórii Čiech od Libušinej veštby do polovice 19. storočia stali.²¹

V roku 1871 podľa cisárskeho reskriptu bolo zrejme, že sa blíži termín korunovácie nového českého kráľa, preto Smetana zamýšľal vytvoriť korunovačnú operu. Avšak ku korunováci nikdy nedošlo. Preto sa Libuša mala uvádzať pri otvorení Národného divadla a pri najväčších národných udalostiach a slávnostiach aby utvrdzovala český národ v národnej sebaistote.²² Prvé dejstvo opery dokončil 2. septembra 1871, druhé dejstvo 18. februára 1872 a tretie

²⁰ OČADLÍK, Mirko: Libuše - vznik Smetanovy zpěvohry: Vznik Smetanovy Libuše. In: Melantrich, 1939, str. 112

²¹ <https://www.classicpraha.cz/poznejte-klasiku/svet-klasiky/smetanove-libuse-je-uz-150-let/>

²² PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 128

dejstvo 12. novembra 1872.²³ Veľký ohlas mala predohra k opere, preto už v roku 1875 vydal jeho štvorročný výňatok pražský nakladateľ L. Starý a potom aj partitúru.

1.5. Prvé inscenácie Libuše

Prvé uvedenie Libuše sa uskutočnilo z pocty otvorenia Národného divadla a prítomnosti korunného princa Rudolfa a princezny Stefanie 11.06.1881. Táto inscenácia sa hrala päť krát až do nešťastnej udalosti, kedy Národné divadlo vyhorelo. Všetky predstavenia dirigoval Adolf Čech v réžii Františka Kolára. Prvou Libušou sa stala Marie Sittová, po jej boku spieval Přemysla Josef Lev. Vášnivú Krasavu spievala Irma Reichová a jej partnera Chrudoša Karel Čech.²⁴

Druhé uvedenie sa uskutočnilo po znovuotvorení Národného divadla 18.11.1883 pod taktovkou Adolfa Čecha a podľa predlohy prvej réžie Františka Kolára. Táto inscenácia mala 34 predstavení. Aj v tomto prípade spievala titulnú rolu Marie Sittová.²⁵

Tretie uvedenie bolo k slávnostnej príležitosti otvorenia Národopisnej výstavy československej 14.5.1895. Dirigoval Adolf Čech a režíroval Edmund Chvalovský. Na javisku sa táto inscenácia objavila šesť krát. V titulnej roli sa predstavila Anna Veselá a Přemysla spieval Bohumil Benoni a Václav Viktorin.²⁶

Štvrté uvedenie k výročnej pamäti otvorenia Národného divadla sa uskutočnilo 18.11.1897 a spolu s premiérou túto inscenáciu uviedli ešte 24 krát. Inscenáciu dirigoval tradične Adolf Čech a taktiež Karel Kovařovic v réžii Edmunda Chvalovského, Františka Adolfa Šuberta a Adolfa Krössinga. Libuši si zaspievala Růžena Maturová a Přemysla Bohumil Benoni a Václav Viktorin.²⁷

Piate uvedenie sa konalo k príležitosti 40. výročia otvorenia Prozatímného a k 19. výročiu otvorenia Národného divadla 18.11.1902, k tejto príležitosti sa viaže aj derniéra (1.6.1914) tohto uvedenia. Dirigentskej taktovky sa ujal riaditeľ a skladateľ Karel Kovařovic a taktiež Mořic Anger. Réžiu mal na starosti Robert Polák. Túto inscenáciu mohli diváci vidieť hneď 56 krát. Titulnú rolu stvárnila slávna a uznávaná speváčka Ema Destiniová, Růžena Maturová a Anna Slavíková. Přemysla si zaspieval Bohumil Benoni, Emil Burian, Otakar Chmel, Emanuel Kroupa, Václav Viktorin a Dinh Gilly.²⁸

²³ PRAŽÁK, Přemysl. Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948, str. 129

²⁴ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3504>

²⁵ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3505>

²⁶ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3506>

²⁷ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3507>

²⁸ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3508>

2. Spoločenská a politická situácia po prvej svetovej vojne

Príamym politickým dôsledkom vojny bol pád troch európskych panovníckych dynastií, ktoré boli výrazne oslabené vojnovými udalosťami. Jednalo sa o rody Habsburgovcov, Hohenzollernovcov a Romanovcov. Popri vtedajších západných mocnostiach, sa medzi veľmoci definitívne zaradili Spojené štáty americké.²⁹ Versailleská zmluva podpísaná na mierovej konferencii s Nemeckom zakorenila vo vtedajšej spoločnosti túžbu po odplate, čo neskôr využilo pre svoj politický vzostup nacistické Nemecko a samotný vodca Adolf Hitler.³⁰

V Rakúsko-Uhorsku, ktoré sa skladalo z príslušníkov rôznych národností spôsobila prvá svetová vojna zdvihnutie silnej vlny nacionalizmu. V prípade národov, ktoré nikdy nevládli a boli súčasťou monarchie, boli národy Čechov, Poliakov, Juhoslovanov, Ukrajincov, Slovákov, či Talianov sa čoskoro začali prejavovať separatistické tendencie posilňované odporom k pokračujúcej vojne a narastajúcej biede.³¹ Vyčerpaná monarchia, ktorá bola súčasťou nemeckého vojenského velenia, sa napriek pokusom cisára Karola o uzavretí mieru začala na jeseň roku 1918 nenávratne rúcať. Ako prvý z národov monarchie vyhlásili Poliáci nezávislosť už 6. októbra. V Prahe 28. októbra 1918 došlo v deň rakúsko-uhorskej kapitulácie, k vyhláseniu samostatného Československa. K historickým českým krajinám malo byť pripojené územie Slovenska, Podkarpatskej Rusi. 29. októbra vyhlásili samostatnosť aj juhoslovanské národy monarchie. Novovzniknutý štát Slovincov, Chorvátov a Srbov potom existoval iba do decembra toho istého roku. Z rozpadajúcej sa monarchie získalo územie aj Taliansko, ktorého vojská obsadili prístav Terst a územie Južného Tirolska a tiež Rumunsko. Časť maďarskej politickej reprezentácie vedená poslancom Mihálom Károlyim požadovala už v októbri 1918 zastavenie bojov. Neskôr si Maďari vyhlásili samostatnú Maďarskú republiku. Rozdelenie bývalého Uhorska bolo potvrdené Trianonskou zmluvou, ktorá Maďarsko pripravila o značné územia a asi 13 miliónov obyvateľov. V Rakúsku, u ktorého po vojne hrozilo osamostatnenie Tyrolského územia a odtrhnutie Vorarlberska, zosilnela tendencia po pripojení rakúskeho územia k Nemecku. Dohodové mocnosti však toto pripojenie nedovolili. Rakúska republika bola definitívne vytvorená až mierovou zmluvou zo Saint-Germain.³²

2.1. Šieste uvedenie Libuše (1915 – 1919)

Šieste uvedenie inscenácie začalo premiérou 24.5.1915 a skončilo derniérou 28.10.1919. Za to obdobie odohrali Libušu 37 krát. Za dirigentským pultom sa vystriedali hneď dvaja dirigenti Karel Kovařovic, ktorý dirigoval väčšinu repríz a Vincenc Maixner, iba dve reprízy (15.9.1919

²⁹ VINEN, Richard: Evropa dvacátého století Praha. In: Vyšehrad, 2007, str. 67

³⁰ VINEN, Richard: Evropa dvacátého století Praha. In: Vyšehrad, 2007, str. 83

³¹ KŘEN, Jan: Dvě století střední Evropy Praha. In: Argo, 2005, str. 350

³² KŘEN, Jan: Dvě století střední Evropy Praha. In: Argo, 2005, str. 362

a 27.9.1919). Réžie sa ujal Robert Polák. Titulnú rolu zaspievala Ema Destinnová, Gabriela Horvátová, Christina (Kristina) Morfová, Anna Slavíková, Milena Štefancová a Pavla Vachková. V roli Přemysla účinkoval Emil Burian, Otakar Chmel, Václav Novák a Arnim Svojsík. Chrudoša si zaspieval Jiří Huml, Václav Kliment a Vilém Zitek. Role Šťáhlava sa zhostil Karel Hruška, Miloslav Jeník, Antonín Lebeda a Mario Roman. Lutobora za celú dobu uvedenia spieval iba Emil Pollert. Radovana spieval Jan Ouředník a Bohumil Soběský. Krasavy sa zhostila Blažena Aschenbrennerová a Pavla Vachková. V roli Radmily sa predstavila Marie Rejholcová. V rolách štyroch žencov sa predstavili: Markéta Letnianská, Ema Miřiovská, Kamila Ungrová, Blažena Aschenbrennerová, Marie Šlechtová, Věra Pivoňková a Mirko Štok.³³

2.1.1. Životopisy dirigentov a predstaviteľiek titulnej role

Karel Kovařovic sa narodil v Prahe, kde aj zomrel. Študoval na Konzervatóriu v Prahe, najprv hru na klarinete u J. Pisařovice, hru na harfu u V. A. Staňka a klavír u J. Jiráka. Kompozíciu študoval v triede Zdeňka Fibicha, spev u J. L. Lukesa a neskôr u F. Pivody. Už počas štúdií účinkoval v ochotníckych orchestroch (napr. v Divadle pri sv. Mikulášovi v Starom Meste). Po dokončení konzervatória ho angažovali ako harfistu do orchestra Proztímního divadla (1879), odkiaľ prešiel v roku 1881 do Národného divadla. V orchestri Národného divadla pôsobil do roku 1885. V sezóne 1885/1886 bol dirigentom divadelnej spoločnosti F. Pokorného, ktorá vtedy hrala v Národnom divadle v Brne a v sezóne 1886/1887 pri divadelnej spoločnosti J. Pištěka, pôsobiacej v Plzni. Potom sa vrátil do Prahy a od konca 80. až 90. rokov sa venoval koncertnej klavírnej činnosti, skladateľskej tvorbe a tiež pedagogickej práci. Stal sa učiteľom a potom aj riaditeľom Pivodovej spevákkej školy. V sezóne 1894/1895 bol zároveň vinohradským zbormajstrom. V roku 1894 bol na návrh O. Hostinského poverený zostavením a riadením 63 členného orchestra pre Národopisnú výstavu. V roku 1900 sa stal šéfom Opery ND a túto funkciu vykonával až do roku 1920. Zároveň tu pôsobil ako dramaturg a dirigent opery – jeho posledným predstavením bol 28. 10. 1920 Dalibor. Jeho tvorivý podiel na vývoji Opery ND bol tiež uznávaný a oceňovaný doma aj v zahraničí. V rokoch 1917-1919 riadil orchester ND na zájazdoch vo Viedni, v Londýne, v Paríži, v Ženeve, v Berne a taktiež aj v Zürichu. Bol prvým českým divadelným dirigentom-režisérom, ktorý chápal hudbu a spev v jednote s hereckým vyjadrením. Z jeho komplexného prístupu k inscenovanému dielu čerpala nová generácia moderných operných režisérov.³⁴

Vincenc Maixner sa narodil v Prahe. V rokoch 1904–1907 študoval skladbu u K. Steckera na Konzervatóriu v Prahe, potom v rokoch 1908–1909 na majstrovskej škole u V. Nováka a taktiež

³³ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3509>

³⁴ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/1623>

v speváckej škole M. Langovej. V Národnom divadle ho angažovali v rokoch 1912-1938, spočiatku ako asistent dirigenta a korepetítor a od roku 1918 aj ako dirigent opery. Potom odišiel do súkromia. Skomponoval operu Penthesilea (1923) podľa H. von Kleista. V roku 1915 sa pokúsil o osobitú štylizáciu "antickej" hudby v Kvapilovej inscenácii Euripidovho Hippolyta. V roku 1920 skomponoval hudbu pre jediné predstavenie Régnierovej symbolickej dramatickej básne Muž a siréna.³⁵

Ema Destinnová sa narodila v Prahe, zomrela v Českých Budějoviciach. Vlastným menom Emilie Pavlína Kittlová. Umelecké meno Ema Destinnová si zvolila na počesť svojej učiteľky. Už v piatich rokoch sa začala učiť hre na husle. V rokoch 1892-1896 študovala spev v škole M. Löwe-Destinovej a T. Löweho. Navštevovala tiež Dramatickú školu Národného divadla, kde bola žiačkou O. Sklenářovej-Malej. Už vtedy sa začala zaujímať o divadlo a prihlásila sa k pohostinskému vystúpeniu s divadelným súborom K. Stockého, ktorý od konca roku 1894 organizoval predstavenie v Národnom dome na Vinohradoch. V roku 1897 predspievala riaditeľovi Národného divadla F. A. Šubertovi, ale bola odmietnutá. Čoskoro potom sa pokúšala o prijatie v Drážďanoch a v Berlíne. Kde ju angažovali a vystúpila 19. 7. 1898 ako Santuzza v Mascagniho Sedliackej cti, prvýkrát pod pseudonymom Destinnová. V roku 1901 hosťovala v ND v titulnej úlohe Bizetovej Carmen a Thomasovej Mignon. V roku 1901 ju pozvali do Bayreuthu spievať Sentu (Bludný Holanďan). Druhýkrát hosťovala v ND v roku 1903 v úlohe Smetanovej Mařenky (Predaná nevesta) a opäť v úlohe Mignon. V roku 1904 spievala prvýkrát s E. Carusom v Londýne, v roku 1906 si zaspievala titulnú rolu v berlínskej premiére Straussovej Salome. V roku 1908 vystupovala pod taktovkou A. Toscaniniho v New Yorku. Od januára do septembra 1908 absolvovala v Národnom divadle 17 pohostinských vystúpení, pri tej príležitosti bola menovaná čestným členom Národného divadla. Celkom Ema Destinnová hosťovala v ND viac ako 80 krát, naposledy 20. 3. 1924. V roku 1917 bola v ND vítaná ako symbol národnej a kultúrnej slobody: spievala vtedy aj Smetanovu Libuši a prejavila sa ako vlastenka neskrývane protimonarchistického zmýšľania. Po skončení 1. svetovej vojny v roku 1918 sa snažila obnoviť svoje skoršie medzinárodné postavenie, ale stále viac sa zameriavala na koncertnú činnosť a postupne sa vzdávala umeleckého pôsobenia. Rok pred svojou smrťou začala súkromne vyučovať spev. Ešte v roku 1928 vystupovala v Londýne a v roku 1929 v Košiciach v úlohe Mařenky. Venovala sa tiež tvorbe básní, románov a drám. Po jej smrti vyhlásil R. Strauss, že odišla jedna z najväčších speváčok s jedným z najkrajších hlasov.³⁶

Gabriela Horvátová sa narodila vo Varaždíne v Juhoslávii a zomrela v Prahe. Pri prijímacej skúške na Zemský hudobný ústav v Záhrebe jej odporučali, aby si vybrala ako hlavný odbor sólový spev. V roku 1899 vystúpila v záhrebskej opere v úlohe Siebla z Gounovej opery Faust

³⁵ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2745>

³⁶ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/1488>

a Markétka a v titulnej úlohe Bizetovej Carmen. Pohostinsky vystupovala na operných scénach v Štajerskom Hradci, Düsseldorfe a Kolíne nad Rýnom. Po príchode do Prahy vystúpila v Národnom divadle v úlohe Carmen. Po ďalších dvoch vystúpeniach ju angažovali v Národnom divadle.. Definitívne sa s kariérou rozlúčila 18. 5. 1930 rolou Kostelničky Buryjovky.³⁷

Christina (Kristina) Morfová sa narodila v Stare Zagore v Bulharsku. V rokoch 1906-1909 sa školila v Pivodovej spevákkej škole a krátko tiež v Paríži. Riaditeľ F. Lacina ju angažoval v sezóne 1909/1910 do opery Štátneho divadla Brno. Prvýkrát tu vystúpila 3. 11. 1909 v úlohe Mařenky z Predanej nevesty. V Prahe a v Brne vystupovala pod menom Kristína Morfová. So sopranistkou L. Prokopovou organizovala koncertné turné v Čechách, na Slovensku a po vojne aj v európskych krajinách. Zaslúžila sa o prvé uvedenie Predanej nevesty v Bulharsku v roku 1912, kde sama ju režírovala a zároveň si zaspievala Mařenku. Od roku 1916 bola častým hosťom Národného divadla.

Od roku 1930 pôsobila prevažne v Bulharsku ako členka opery v Sofii a ako profesorka spevu na konzervatóriu. V máji 1935 vystúpila na dvoch koncertoch v Moskve.³⁸

Anna Slavíková sa narodila v Boreticiach (u Votíc). Po svadbe vystupovala pod menom Jordánová alebo Jordánová-Slavíková. Študovala na učiteľskom ústave v Brne kde bola žiačkou riaditeľa chóru B. Krejčího, neskôr T. Arklovej v Miláne. Jej kariéra začala v nemeckom divadle v Olomouci, potom v nemeckom divadle v Brne (1897/1898) a v Darmstadte (Hoftheater 1898–1901). Neskôr hosťovala v Stuttgarte, Frankfurte nad Mohanom a vo Viedni. V septembri a októbri 1901 vystúpila v troch veľkých úlohách v Národnom divadle. V 20. rokoch spievala tiež často na koncertoch v Prahe a v českých mestách.³⁹

Milena Štefancová sa narodila v juhoslovanskom Križevci. Spev študovala na hudobnej škole v Záhrebe a na konzervatóriu vo Viedni. V roku 1908 debutovala v Linzi, v rokoch 1910–1912 pôsobila aj v Darmstadte. Od januára do mája 1915 hosťovala v troch veľkých rolách v Národnom divadle. Neskôr ju aj angažovali. Po odchode z ND pôsobila znova v opere v Záhrebe.⁴⁰

Pavla Vachková sa narodila v Smiřicích nad Labem, zomrela v roku 1978 v USA. V rokoch 1908–1910 študovala spev na Konzervatóriu v Prahe. V Národnom divadle hosťovala od júla až do novembra 1914 a najväčší úspech mala v roli Grófký z Mozartovej Figarovej svadby. Členkou ND sa stala v roku 1919, kedy sa taktiež vydala za československého diplomata Š. Osuského. Neskôr zanechala umeleckú činnosť a presťahovala sa do Francúzska.⁴¹

³⁷ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2076>

³⁸ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2905>

³⁹ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3796>

⁴⁰ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3802>

⁴¹ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3973>

2.2. Siedme uvedenie Libuše (1920 – 1924)

K premiére siedmeho uvedenia Libuše došlo 25. júna 1920 a derniéra sa uskutočnila 22. marca 1924. Táto inscenácia mala 20 repríz. Hudobné naštudovanie si vzal na starosť Otakar Ostrčil. Réžie sa aj tomto prípade ujal Robert Polák. Rolu Libuše si zaspievala Gabriela Horvátová v alternácii s Christinou (Kristinou) Morfovou. V roli Přemysla účinkoval Emil Burian, Václav Novák a Bedřich Plaška. Chrudoša si zaspieval Vilém Zítek a Jiří Huml. V roli Šťáhlava sa predstavil Miloslav Jeník. V roli Lutobora a Radovana, bez alternácie, sa predstavil Emil Pollert a Bohumil Soběšský. Krasavu si zaspievala Blažena Aschenbrennerová v alternácii s Boženou Petanovou. Role Radmily sa zhostila Věra Pivoňková a Marie Rejholcová. V štyroch rolách žencov sa predsatvili: Blažena Snopková, Markéta Letnianská, Ema Miřiovská, Ludmila Prokopová, Blažena Aschenbrennerová, Marie Crhová, Marie Šlechtová, Karla Brodecká, Věra Pivoňková, Marie Rysková, Karel Hruška a Mirko Štork.⁴²

2.2.1. Životopisy dirigenta a predstaviteľov Přemysla

Otakar Ostrčil sa narodil v Prahe, kde aj taktiež zomrel. Študoval modernú filológiu na Karlovej univerzite. V rokoch 1903 – 1919 bol profesorom Československej obchodnej akadémie v Prahe. Zo začiatku študoval hru na klavíri súkromne u A. Mikeša, od roku 1895 u Zdeňka Fibicha, ktorý ho zasvätil do základov hudobnej kompozície.⁴³ Prvé dirigentské skúsenosti nadobudol v Akademickom speváckom zbore. Divadelný orchester dirigoval prvýkrát pri uvedení Kvapilovej hry Sirotek, ku ktorej napísal aj scénickú hudbu. V Národnom divadle dokonca riadil aj svoju vlastnú operu Poupě v roku 1911.⁴⁴ Najprv bolo jeho vlastným pôsobiskom amatérske Orchesterálne združenie v Prahe, kde dirigoval v rokoch od roku 1911 až do roku 1922. Už tu uplatnil svoj dramaturgický názor, najmä keď uvádzal české a svetové diela na pražskej scéne, najmä vtedajších súčasných skladateľov, ktorých zanedbávali hudobníci Českej filharmónie.⁴⁵ Pôsobením v Hudobnom klube sa zaslúžil o presadenie Mahlerových koncepcií, kde sa vyhaňoval jeho program reformy českej hudby a divadla. Od roku 1912 bol členom Českej akadémie vied a umenia, bol spoluzakladateľom a prvým predsedom Foerstrovej spoločnosti. Jeho práca v divadle začala v roku 1914, kedy nastúpil po Čelanským do funkcie šéfa opery Divadla na Vinohradoch. Po zrušení speváckeho ansámblu v divadle v roku 1919 ho povolali do funkcie dramaturga v Národnom divadle a to, šéfom opery Karlom Kovařovicom. Krátko po Kovařovicovej smrti ho menovali do funkcie šéfa

⁴² <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3510>

⁴³ KRATOCHVÍLOVÁ, Markéta: Otakar Ostrčil, Praha. In: KLP, 2018, str. 25

⁴⁴ KRATOCHVÍLOVÁ, Markéta: Otakar Ostrčil, Praha. In: KLP, 2018, str. 42

⁴⁵ KRATOCHVÍLOVÁ, Markéta: Otakar Ostrčil, Praha. In: KLP, 2018, str. 43

opery kde zotrval až do svojej smrti. Naposledy dirigoval v Národnom divadle svoju operu Honzovo kráľovstvo.⁴⁶

V dobe svojho pôsobenia v Národnom divadle hosťoval vo Varšave, v Göteborgu a v Bukurešti. V rokoch 1926 až 1929 pôsobil na Konzervatóriu v Prahe, kde tiež viedol novo vytvorené operné štúdio a dirigoval jeho predstavenia. Jeho tvorivá činnosť bola ovplyvnená najmä Bedřichom Smetanom a Zdeňkom Fibichom. Skomponoval operu Vlasty skon, ktorá mala premiéru v roku 1904 na scéne Národného divadla, neskôr inšpirovaný skladbami Gustava Mahlera skomponoval operu Kunálove oči v roku 1908. Až neskôr sa úplne vymanil z vplyvu tradičného typu programovej hudby 19. storočia a priklonil sa k polyfónii. V tomto štýle skomponoval svoju operu Legenda z Erinu a uviedol ju po prvýkrát na scéne Štátneho divadla v Brne v roku 1921. Jeho posledná opera Honzovo kráľovství, malo tiež svoju svetovú premiéru na scéne Štátneho divadla v Brne v roku 1934.⁴⁷

Emil Burian sa narodil v Rakovníku. Navštevoval Akademické gymnázium v Prahe, ale v 5. ročníku sa rozhodol venovať spevu a preto, prerušil štúdium. Pod neustálym vedením hlasových pedagógov začal v Pivodovej škole. Od roku 1896 až do roku 1898 pôsobil v Štátnom divadle v Brne. Od roku 1899 ho angažovali do divadla v Plzni. v rokoch 1899 až 1902 si zaspieval v Záhrebe a v roku 1903 hosťoval dokonca aj v Norimbergu, kde zožal najväčšie zahraničné úspechy. V roku 1900 prvýkrát hosťoval v Národnom divadle a to hneď v Mozartovej opere Čarovná flauta. V roku 1900 si zaspieval rolu Valentina v Gounodovom Faustovi a Margaréte a taktiež v roku 1902 rolu Grófa z Luny z Verdiho opery Trubadúr. Avšak do tej doby nedostal angažmán v Národnom divadle, až po sérii predstavení v roku 1906. Pre nezhody s vedením divadla, niekoľkokrát z divadla odišiel. Medzitým pôsobil v rokoch 1908 až 1909 v Hamburgu a taktiež hosťoval v Drážďanoch. V roku 1919 si zaspieval aj v Budapešti.⁴⁸

Václav Novák sa narodil v Prahe. Keď hosťoval v Nemecku, používal meno Willi Nowak. Vyučil sa za rukavičkára, avšak od mladosti túžil po speváckej kariére. V speve sa zdokonaľoval sám a taktiež vo Viedni, v Rusku, v Nemecku alebo počas príležitostných angažmánov v provinčných nemeckých divadlách, kde vystupoval v operách aj v operetách. V Národnom divadle hosťoval pod pseudonymom Václav Lukeš. A to v roku 1917 v rolách Holand'ana a Wolframa z opery Tannhäuser. Do súboru Národného divadla ho angažovali v roku 1917. Jeho impulzívne správanie spôsobilo, že v máji 1923 dostal okamžitú výpoveď. Oskar Nedbal ho neskôr angažoval do operného súboru Slovenského národného divadla v Bratislave. S týmto súborom sa zúčastnil zájazdu do Barcelony a Madridu. V roku 1924 taktiež hosťoval v opernom súbore v Olomouci. S ktorým sa zúčastnil zájazdu vo Viedni, po ktorom prijal na krátku dobu úväzok vo Volksoper. Do Národného divadla sa vrátil 15. 1. 1925 a pôsobil tu až

⁴⁶ KRATOCHVÍLOVÁ, Markéta: Otakar Ostrčil, Praha. In: KLP, 2018, str. 44

⁴⁷ KRATOCHVÍLOVÁ, Markéta: Otakar Ostrčil, Praha. In: KLP, 2018, str. 51

⁴⁸ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/1320>

do svojej smrti. Mimo Národného divadla v Prahe hosťoval aj v Neues Deutsches Theater v Prahe v roku 1917.⁴⁹

Bedřich Plaške sa narodil v Jaroměři. Študoval na gymnáziu v Jičine a taktiež aj na maliarskej akadémii v Prahe v škole J. Mařáka, ktorý ho odporučil na Konzervatórium v Prahe, kde študoval od roku 1895 až do roku 1899 v triede Dötscherovcov. V rokoch 1900 až 1936 ho angažovali v Drážďanoch, kde vystupoval pod menom Friedrich Plaschke. V Národnom divadle hosťoval prvýkrát v roku 1901 v úlohe kráľa Vladislava v opere Dalibor a Escamilla v opere Carmen. Veľký ohlas malo v roku 1908 jeho dvojité vystúpenie v titulnej role Bludného Holanďana. V roku 1923 s ním Národné divadlo uzavrelo zmluvu na 50 pohostinských vystúpení v sezóne 1923/1924. Vo februári 1925 bol pri príležitosti 25 rokov svojej umeleckej činnosti menovaný čestným členom Národného divadla. Tam ho následne angažovali od roku 1936 až do roku 1938 a vykonával funkciu námestníka šéfa opery Václava Talicha. Jeho primárnou povinnosťou bolo starať sa o spevácku výchovu a prípravu sólistov. V roku 1938 dobrovoľne odišiel do súkromia, ale svoju spoluprácu s Národným divadlom neukončil. Ešte v roku 1940 hosťoval ako režisér v inscenácii Wagnerovho Bludného Holanďana. Vo svojich hlavných wagnerovských úlohách hosťoval tiež v Plzni, v Neues Deutsches Theater v Prahe, kde si zaspieval Wotana vo Valkýre a Pútnika v Siegfriedovi a taktiež aj na Brnenskej scéne v roku 1923.⁵⁰

2.3. Ôsme uvedenie Libuše (1924 – 1937)

Ôsme uvedenie opery začalo 12.5.1924 a hrala sa až do 25.9.1937. Za to obdobie mohli diváci vidieť Libušu spolu 80 – krát. Dirigentskej taktovky sa ujal Otakar Ostrčil, Josef Charvát a Jaroslav Vogel. Réžijnú stránku inscenácie mal na starosti Ferdinand Pujman. Titulnú rolu spievala Gabriela Horvátová, Ada Nordenová, Božena Petanová, Marie Šponarová, Zdenka Ziková, Marie Žaludová, Babeta Dostálová a Lída Mašková. V roli jej partnera účinkoval Emil Burian, Jan Konstantin, Josef Křikava, Stanislav Muž, Václav Novák, Zdeněk Otava a Bedřich Plaške. V roli Chridoša sa predstavil Josef Celerin, Jiří Huml, Josef Munclinger a Vilém Zítek. Šťáhlava si zaspieval Miloslav Jeník, Theodor Schütz, Vladimír Tomš a Karel Zavřel. V roli Lutobora sa predstavil Jiří Huml, Václav Marek a Emil Pollert. V postave Radovana mohli vidieť Štěpána Chodounského, Josefa Křikavu, Miloša Linku, Bohumila Soběského. Krasavu si zaspievala Žofie Napravitlová, Marie Šlechtová, Marie Šponarová a Marie Veselá. V roli Radmily sa predstavila Božena Kozlíková, Marta Krásová a Marie Rejholcová. V rolách štyroch žencov spievala Marie Budíková, Ota Horáková, Naďa (Anna) Kejřová, Míla Kočová, Ema Miřiovská, Žofie Napravitlová, Marie Crhová, Ota Horáková, Marie Šponarová, Antonie (Táňa)

⁴⁹ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3036>

⁵⁰ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3230>

Tomanová, Božena Kozlíková, Marta Krásová, Marie Pixová, Štěpánka Štěpánová, Karel Hruška, Bronislav Chorovič, Mirko Štork a Josef Bole.⁵¹

2.3.1. Životopisy dirigentov a predstaviteľiek titulnej role

Josef Charvát sa narodil v Ivančiciach. Študoval na orgánovej škole v Brne, kde bol od roku 1901 až do roku 1903 žiakom Leoša Janáčka a na husle ho učil profesor Reissig. Bol dirigentom Východočeského divadla a s týmto súborom uviedol 6. februára 1913 v Chrudimi vlastnú operu Tragédia florentská na text Oskara Wilde. V roku 1910 bol na krátku dobu aj dirigentom Švandovho divadla na Smíchove. Od roku 1919 dirigoval v Divadle na Vinohradoch a ešte v tom istom roku bol šéfom opery v Českých Budějoviciach. Od roku 1918 hosťoval vo veľa predstaveniach v Národnom divadle a až 1. februára 1928 ho prijali po Ostrčilovi do Národného divadla, kde zotrval až do svojej smrti.⁵²

Jaroslav Vogel sa narodil v Plzni. Už počas štúdia na gymnáziu v Plzni študoval kompozíciu súkromne v triede Vítězslava. Neskôr tiež študovať na Akadémii der Tonkunst v Mníchove. Ďalšie svoje štúdium absolvoval v Paríži na Schola Cantorum. Od roku 1919 až do roku 1923 pôsobil v Štátnom divadle v Ostrave. Od roku 1926 až do roku 1927 bol dirigentom opery v Plzni a neskôr aj šéfom opery Štátneho divadla v Ostrave. V roku 1946 prijal miesto dirigenta Československého rozhlasu v Prahe. Do Národného divadla v Prahe ho angažovali ako dirigenta od roku 1949 až do roku 1959. V roku 1959 odišiel do dôchodku, ale od roku 1959 až do roku 1962 pôsobil ako šéf Štátnej filharmónie v Brne. Vo funkcii operného dirigenta hosťoval v Moskve, v Berlíne a vo Viedni. Skomponoval tri opery, z ktorých Mareja mala premiéru v Olomouci, Majster Jíra v Národnom divadle v Prahe a Jovana v Štátnom divadle v Ostrave.

Ada Nordenová sa narodila v Prahe. Jej úradné meno je Anna Nováková. Už od detstva sa venovala hre na klavír. V roku 1908 študovala v Prahe spev pri profesorke Plodkovej. Do roku 1911 študovala na dievčenskom lýceu kde aj zmaturovala. Navštevovala súkromnú dramatickú školu K. Kašparovej a v štúdiu spevu pokračovala v triede profesora Vtáka. Po niekoľkých hosťovaniach ju angažovali do činohry v Plzni. Účinkovala aj v operných a operetných predstaveniach a taktiež vystupovala na koncertoch, ktoré organizoval plzenský Hlahol. V roku 1916 našťudovala pod vedením Josefa Bohuslava Foerstra niekoľko operných rol a pohostinsky vystúpila v Divadle na Vinohradoch ako Micaela v Carmen. Potom, čo absolvovala abiturientský kurz Nemeckej obchodnej akadémie, pracovala ako banková úradníčka. Na dráhu opernej sólistky nastúpila v Štátnom divadle v Ostrave, kde bola od roku 1920 až do roku 1922. V tomto divadle si osvojila základný, prevažne mlado dramatický

⁵¹ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3511>

⁵² <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2143>

repertoár. Od roku 1922 až do roku 1924 pôsobila v plzenskej opere. Jej umeleckú kariéru a rýchly vzostup sledoval dirigent Otakar Ostrčil a v roku 1922 ju pozval do Národného divadla, aby hosťovala v roli Terinky z opery Jakobín. A v roku 1923 v úlohe Jitky z opery Dalibor. Členkou Národného divadla sa stala po vynikajúcom úspechu, keď hosťovala v roli Xénie v opere Dimitrij. Sólistkou Opery Národného divadla bola do 31. júla 1942.

Z Národného divadla odišla vo výbornej hlasovej kondícii a na vrchole svojich tvorivých možností. Potom už iba koncertne interpretovala, predovšetkým kantáty a oratória. Od roku 1953 až do roku 1961 pôsobila ako pedagogička na Divadelnej fakulte Akadémie múzických umení v Prahe.⁵³

Božena Petanová sa narodila v Prahe. Spev študovala od roku 1906 až do roku 1910 v Pivodovej speváckej škole. Prvýkrát sa v Národnom divadle predstavila v júni 1911, keď hosťovala v roli Inez z Meyerbeerovej opery Afričanka a v roli Gemmyho z Rossiniovkej opery Vilém Tell. Od roku 1912 až do roku 1916 pôsobila pod vedením dirigenta Otakara Ostrčila v spevohre Divadla na Vinohradoch. Po niekoľkých hosťovaniach v októbri a v novembri 1919 ju od konca roka prijali do Národného divadla a zotrvala v súbore do apríla 1930. Z divadla odišla zo súkromných dôvodov a postupne sa vzdala akejkolvek umeleckej činnosti. Veľmi často účinkovala na piesňových koncertoch, vystupovala s Českou filharmóniou a od roku 1926 taktiež aktívne spolupracovala s Československým rozhlasom. Mimo Národné divadlo, hosťovala v Plzni a tiež v Slovenskom národnom divadle v Bratislave.⁵⁴

Marie Šponarová sa narodila v Prahe. Študovala spev na Pivodovej speváckej škole. Opernú dráhu začínala vo Východočeskom divadle a už od roku 1922 až do roku 1925 ju angažovali do divadla v Olomouci. Od roku 1925 až do roku 1928 pôsobila pod vedením Oskara Nedbala v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. V Národnom divadle hosťovala v októbri a v novembri 1927. Členkou opery bola od 1. septembra 1928 až do 31. júla 1942 avšak naďalej hosťovala ešte aj po svojom odchode. Neskôr sa venovala súkromnej pedagogickej činnosti a taktiež v 30. rokoch dokonca hrala vo filme.⁵⁵

Zdenka Ziková sa narodila v Prahe. Študovala spev v Prahe, ale predovšetkým sa zdokonalila ďalším štúdiom vo Viedni a v Taliansku. V roku 1920 hosťovala v Divadle na Vinohradoch a od roku 1922 až do roku 1925 bola sólistkou Slovinského Národného divadla v Ľubláne. Od roku 1922 pravidelne hosťovala v Národnom divadle v Prahe a od roku 1928 bola jeho členkou. Od roku 1932 až do roku 1937 ju angažovali vo Viedni a hosťovala na rôznych európskych operných scén. Od roku 1940 až do roku 1959 patrila k popredným členkám Národného divadla v Belehrade. Po 2.svetovej vojne hosťovala v Nemecku, Francúzsku, Bulharsku,

⁵³ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3023>

⁵⁴ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3180>

⁵⁵ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3789>

Poľsku, Taliansku a vo Švajčiarsku. V Národnom divadle v Prahe vystúpila naposledy v roku 1957 v roli Milady z opery Dalibor.⁵⁶

Marie Žaludová sa narodila vo Vysokom Mýte, zomrela v Bechyni. Vlastným menom sa volala Mária Stránska. Jej spevácke začiatky sa prejavili už počas pôsobenia v speváckom spolku Otakar vo Vysokom Mýte. Od roku 1922 ju angažovali v Štátnom divadle v Ostrave a potom od roku 1923 až do roku 1925 v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. Neskôr pôsobila v Záhrebe, v Lubľane a v rokoch 1927–1931 v Belehrade. Od roku 1931 až do roku 1935 bola členkou Štátneho divadla v Brne. Po vydarenom hosťovaní v roli Kostelničky z opery Jej pastorkyňa ju Otakar Ostrčil prijal do Národného divadla, kde pôsobila od 1. augusta 1935 až do 31. júla 1937.⁵⁷

Babeta Dostálová sa narodila v Plzni. Vlastným menom sa volala Barbora Krautstenglová. Spev študovala v triede profesorky Kunzovej-Körbrovej. Pôsobila v opernom súbore v Brne, vo Východočeskom divadle, v opernom súbore v Ostrave a taktiež v divadle v Českých Budějoviciach. Na plzenskej scéne bola jednou z popredných sólistiek.⁵⁸

Lída Mašková sa narodila v Ostrave. Študovala na viedenskom konzervatóriu. Spočiatku v Ostrave spievala mladodramatický a koloratúrny odbor no neskôr dramatický v Lipsku a v Kolíne nad Rýnom. Vynikala najmä v dielach od Richarda Wagnera a Richarda Straussa. V Duisburgu spievala v prvom uvedení Janáčkovej Jej pastorkyne. Z politických dôvodov neskôr Nemecko opustila, ale pravidelne hosťovala na scéne Národného divadla v Prahe.⁵⁹

2.3.2. Libuša v dennej tlači

Slávnostná Libuša sa hrávala nie len k národným udalostiam, ale aj k oslavám narodenín významných politikov. Napríklad 6. marca 1930 odohrali predstavenie k pocte 80. narodenín prezidenta Tomáša Gariqua Masaryka. Divadlo navštívili významní československí politici, ktorí sedeli hneď v prvých lôžach. V prvých balkónoch sedeli vyslanci zahraničných krajín. Národné divadlo navštívili hviezdy, členovia úradov a ich predsedovia, straníci demokratických strán, ale aj diplomatickí hostia vo frakoch posiatych oceneniami a medailami. V neposlednej rade, bola veľmi významná prítomnosť samotného československého prezidenta Masaryka, ktorý sedel so svojou rodinou v kráľovskej lóži. Zaznela štátna hymna a po nej režisér Václav Vydra predniesol príhovor jubilantovi. Po ňom sa všetci diváci postavili a ovácie na prezidenta sa zdali byť nekonečné. Masaryk sa z lôže postavil a úctivo sa uklonil divákovi.⁶⁰ Smetanova

⁵⁶ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/4301>

⁵⁷ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/4343>

⁵⁸ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/7440>

⁵⁹ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/8370>

⁶⁰ Slávnostní představení v Národním divadle, Praha. In: České slovo, 7.3.1930

Libuša vyznievala veľmi mohutne a krásne. Predstaviiteľka Libuše Nordenová vynikla svojim čistým a krásnym prednesom.⁶¹ Aj keď zo začiatku pôsobila trochu rozochvene, ale tento pocit skončil hneď po ďalších častiach aj do záverečného proroctva.⁶² Ovácie pokračovali aj po Libušinom proroctve až do spadnutia opony. Prezidenta pozdravovali diváci ale aj dlhé rady občanov, ktorý prezidenta vyčkávali pred divadlom. Predstavenie dirigoval šéf opery Ostrčil.⁶³ Oproti prezidentovi v prízemnej lóži sedel pražský arcibiskup Kordáč a ľudoví ministri Šrámek a Dostálek.⁶⁴ Prezidenta vo vestibule privítal riaditeľ Šafařovič a pri prezidentskej lóži minister školstva doktor Dérer. Riaditeľstvo divadla vydalo vo forme programu slávnostný list na počesť prezidenta.⁶⁵

Libušu uviedli v Národnom divadle aj k príležitosti 46. výročia úmrtia Bedřicha Smetanu. Predstavenie označovali za pekné, ale ničím výnimočné, ktoré sprevádzali občasné nedostatky. Titulnú rolu si zaspievala Nordenová, ktorú vnímali za speváčku s veľkým hlasom, ale nie s hlasom, ktorý by mal patriť Libuši.⁶⁶ V iných recenziách sa zdal výkon Nordenovej výnimočný s úctou k tradícii tejto postavy. Jej gestá pôsobili veľmi vierohodne aj keď boli minimalistické no akcentovali význam role, hlavne v proroctve. Pianissima, ktoré navodzovali intimitu, alebo aj dramatickejšie scény v ktorých využila svoj plný hlas. Libuša mala v sebe dostatočný pátos, ktorý je význačný pre túto rolu. Dá sa hovoriť o novom vnímaní Libuše.⁶⁷ Přemysla si zaspieval mladý Zdeněk Otava, ktorý mal veľký úspech, ale nedosahoval kvalít svojho predchodcu Konstantina. Nedostatky vnímali v jeho nedostačujúcich lyrických častiach a tiež im celkový efekt rušil jeho nesprávne posadený hlas. Ale nakoniec chválili jeho spevácku inteligenciu, ktorá bola evidentná od prvého momentu.⁶⁸ Avšak v niektorých recenziách chválili jeho slovanskú mäkkosť a zároveň dramatickosť jeho hrdinsky znejúceho prejavu. Označuje za skúseného speváka, ktorý profesionálne dokáže ovládať svoj hlas aj v lyrických častiach, ale aj na miestach, kde sa pevne musí postaviť ako knieža na trón a svojim hutným tónom hrdinsky zapôsobiť na divákov. Vnímali ho ako nový a zároveň,⁶⁹ správny výber do role Přemysla. Na predstavení vynikala Krásová, Pollert s mohutným hlasom a výrazní Zítek a Schütz. Dirigoval Ostrčil. Predstavenie nebolo zďaleka vypredané čo pripisovali nespokojnosti obecnstva ku katastrofálnemu smerovaniu divadla.⁷⁰

⁶¹ B.P.: Slávnostní představení Libuše, Praha. In: Večer, 7.3.1930

⁶² ŽÁK: Divadlo a hudba, Praha. In: Čech, 8.3.1930

⁶³ Slávnostní představení v Národním divadle, Praha. In: České slovo, 7.3. 1930

⁶⁴ ŽÁK: Divadlo a hudba, Praha. In: Čech, 8.3.1930

⁶⁵ Slávnostní Libuše v Národním divadle, Praha. In: České slovo, 7.3.1930

⁶⁶ K: Na paměť B. Smetany, Praha. In: Express Praha, 13.5.1930

⁶⁷ OČADLÍK, Mirko: Z pražské opery, Praha. In: Národní osvobození, 13.5.1930

⁶⁸ K: Na paměť B. Smetany, Praha. In: Express Praha, 13.5.1930

⁶⁹ BORECKÝ, Jan: Divadlo, Praha. In: Národní politika, 15.5.1930

⁷⁰ K: Na paměť B. Smetany, Praha. In: Express Praha, 13.5.1930

2.4. Deviate uvedenie Libuše (1938 – 1939)

V problematickej dobe pred začiatkom druhej svetovej vojny uviedli Libušu 18. mája 1938 a zakrátko mala derniéru už 2. júna 1939. Toto predstavenie malo iba 15 repríz. Hudobné naštudovanie a dirigovanie opery mal na starosti Václav Talich a Josef Charvát. Réžie sa ujal Ferdinand Pujman. V titulnej roli sa alternovala Ada Nordenová spolu s Mariou Podvalovou. Rolu Přemysla si zaspieval Jan Konstantin a Stanislav Muž. Chrudoša si zaspieval Josef Celerin a Vilém Zítek. Role Šťáhlava sa zhostil Miloslav Jeník v alternácii s Josefom Vojtom. V roli Lutobora sa, bez alternácie, predstavil Jaroslav Veverka. Radovana si zaspieval Josef Křikava a Miloš Linka. Krasavu mohli viesť v podaní Oty Horákovej a Žofie Napravitlovej. Radmilu si zaspievala Marta Krásová v alternácii so Štěpánkou Štěpánovou. V štyroch rolách žencov sa predstavili: Naďa (Anna) Kejřová, Marie Budíková, Štěpánka Štěpánová, Bronislav Chorovič a Oldřich Kovář.⁷¹

2.4.1. Životopisy dirigenta Talicha a predstaviteľov Přemysla

Václav Talich sa narodil v Kroměříži, zomrel v Beroune. Pri svojom otcovi získal základné hudobné vzdelanie v hre na husle. Od roku 1897 až do roku 1903 študoval na Konzervatóriu v Prahe. Od roku 1903 bol prvým huslistom a neskôr koncertným majstrom berlínskej filharmónie, neskôr koncertným majstrom opery v Odese a od roku 1905 bol profesorom na hudobnej škole v Tbilisi. Od roku 1908 bol dirigentom Slovinskej filharmónie. V roku 1918 mu ponúkol Karol Kovařovic miesto 2. kapelníka v Národnom divadle, ale Talich dal prednosť Českej filharmónii, ktorú potom umelecky viedol v rokoch 1919–1941.⁷² V roku 1932 sa stal profesorom dirigentského oddelenia na Konzervatóriu v Prahe. V roku 1935 ho menovali za správcu Opery Národného divadla a na základe tohto zvláštneho poverenia ju umelecky viedol až do roku 1945. Založil v roku 1946 Český komorný orchester. Dňa 7. 7. 1947 ho menovali opäť šéfom Opery Národného divadla, ale funkciu vykonával len do 1. 3. 1948. Od roku 1949 až do roku 1952 pôsobil ako šéf Slovenskej filharmónie v Bratislave a v roku 1954 sa rozhodol svoju kariéru ukončiť.⁷³

Jan Konstantin sa narodil v Jeseníku nad Odrou. Vlastným menom sa volal Ján Schindler. V lete 1919 vystupoval v kabaretných programoch Bábkového divadla Feriálnych osád v Plzni. 20. augusta po prvýkrát hosťoval na plzenskej scéne. Onedlho sa stal členom Štátneho divadla v Ostrave a hneď rok na to, v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. Počas skúšobného obdobia v apríli 1921 ho hneď angažovali v Národnom divadle a zotrval tam až do svojho odchodu do dôchodku 31. augusta 1960. V Národnom divadle však hosťoval až do konca

⁷¹ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3512>

⁷² KUNA, Milan: Václav Talich – Šťastný i hořký úděl dirigenta, Praha. In: Academia, 2009, str. 158

⁷³ KUNA, Milan: Václav Talich – Šťastný i hořký úděl dirigenta, Praha. In: Academia, 2009, str. 161

svojho života. V roku 1936 vystupoval v Španielsku a taktiež organizoval umelecké večery na podporu boja proti španielskemu fašizmu. V roku 1956 spieval v Sovietskom zväze. Od roku 1943 až do roku 1960 učil spev na Konzervatóriu v Prahe a tiež na Hudobnej fakulte Akadémie múzických umení.

Stanislav Muž sa narodil v Manětíne pri Plzni. Študoval na priemyselnej škole, štúdium však prerušil, kvôli existenčným problémom. Avšak, vyučil sa za zámočníka a nastúpil do plzenských Škodových závodov. Navštevoval spevácky krúžok v Škvrňanoch. Začal externe spievať v plzenskej opere. Toto pôsobenie prerušil s nástupom do vojenskej služby počas 1. svetovej vojny. Potom čo sa vrátil v roku 1919 začal študovať spev na Pivodovej škole v Prahe a privyrábal si tiež spevom pri premietaní nemých filmov. Od roku 1920 až do roku 1922 bol sólistom Štátneho divadla v Ostrave. Od 1. mája 1929 bol až do svojej smrti sólistom Opery Národného divadla. Okrem iného, v roku 1938 samostatne vystupoval v Berlíne. Spolupracoval s Československým rozhlasom a svoje najlepšie role natočil na gramofónové platne.⁷⁴

2.4.2. Záznam Libuše z roku 1939 a reakcie dennej tlače.

Tesne pred Mníchovskou krízou dirigent Václav Talich našťudoval Libušu, ktorú uviedol v období kedy Česko stratilo svoje pohraničné územia, na festivale Pražský hudobný máj. 29. mája 1939 zaspievala v Národnom divadle Libušu Maria Podvalová. Pri záverečných slovách proroctva v hľadisku vypukol búrlivý aplauz, ktorý prerástol až do spontánneho postavenia sa a zaspievania českej hymny, krajiny, ktorá už prakticky neexistovala.

Dlhú dobu si všetci mysleli, že sa nedochoval žiadny záznam z tohto hudobného a zároveň občianskeho zážitku. Ale po viac než osemdesiatich rokoch tento záznam vydal Supraphon. Konkrétne šlo o predohru, fragmenty z tretieho dejstva a samotnú českú hymnu. Tento záznam nahráli priamo počas predstavenia a roky vydržal len kvôli tomu, že Libušu nahráli na lakovaných fóliách, ktorých podklad tvoril kov a Český rozhlas ju venoval interpretke titulnej role Marii Podvalovej.

Neskôr túto nahrávku venovala svojmu vzdialenému príbuznému Milošovi Guthovi. A z jeho majetku mohol Supraphon získať tento unikát.⁷⁵ V súčasných recenziách sa uvádza, že neexistuje žiadne iné dielo a nahrávka, ktorá by tak podvedome mala v sebe elektrizujúce napätie skombinované s národnou hrdosťou, čistým vlastenectvom a zároveň s obrovskou dávkou vzdoru. Po technickej stránke ide skôr o historický záznam, čo je počuť v každej

⁷⁴ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2938>

⁷⁵ Vážna hudba: rubrika: kontext mix, Praha. In: Respekt jhv, 18.5.2020, str. 63

sekunde tejto nahrávky. Vtom období sa titulnej role zhostila iba dvadsaťosemročná Maria Podvalová, pre ktorú sa rola Libuši, stala životnou rolou.⁷⁶

V dobovej tlači sa uvádza, že Maria Podvalová bola nevídaný objav, ktorý pripomínal začiatky Emmy Destinovej. Hodnotili ju ako speváčku so sýtym sopránom veľkého rozsahu s violovým zafarbením, najmä v proroctve, kedy jej hlas dokázal postaviť na nohy celé Národné divadlo. Zároveň apelovali na záverečnú spontánnu českú hymnu, ktorá zaznela podobne ako v máji 1918 v Národnom divadle.⁷⁷

V recenziách sa hlavne opierali o hudobné naštudovanie Václava Talicha, ktoré vnímali ako veľmi zodpovedné po poslednom Ostrčilovom naštudovaní v tejto neľahkej dobe. Kedy Libuša pôsobí manifestačným dojmom. Vyzdvihovali hlavne vysokú úroveň hráčskych kvalít orchestra a samozrejme, Talichovo naštudovanie Libuše, ktoré pôsobilo na obecnosť veľmi suverénnym a autoritatívnym pocitom. Aj keď Libušu môžeme vnímať ako chladné dielo, preplnené obradnými scénami, Talich dokázal vyzdvihnúť emotívnu stránku diela.

Kvitovali taktiež výber režiséra, ktorým bol skúsený režisér Ferdinand Pujman. Aj keď vo všeobecnosti sa polemizovalo o Pujmanových umeleckých schopnostiach a názoroch, kvôli jeho reformným tendenciám, dokázal úžasne vyzdvihnúť umelecký pátos, ktorý má v sebe Libuša. Zároveň uznávali jeho zmysel pre úmernosť a presné začlenenie objektov na scéne aby presne vyjadrovali charakter legendy.⁷⁸

⁷⁶ JÄGER, Daniel: Bedřich Smetana: Libuše, Praha. In: rozhlas.cz., 8.5.2020

⁷⁷ Státní hymna vyjadřuje city národa jako v roce 1918, Praha. In: Večer, 21.5.1938

⁷⁸ Národní osvěta Kulturní obzor Bedřich Smetana: Libuše, Praha. str. 8, 19.5. 1938

3. Povojná situácia a Libuša v obnovenom Československu

Po skončení vojny v máji 1945 bolo Československo obnovené, avšak prišlo o územia Podkarpatskej Rusi, ktoré odstúpili Sovietskemu zväzu. 4. apríla bola nová vláda bola zriadená v Košiciach ale už v máji sa presunula do Prahy.⁷⁹ Samostatnosť povojnovej československej republiky bola výrazne oslabená. Československo začalo byť výrazne závislé na Sovietskom zväze. Toto politické smerovanie propagovala hlavne Komunistická strana Československa už počas vojny v Moskve. V máji 1946 sa konali prvé povojnové parlamentné voľby, ktoré vyhrala v českých krajinách s vysokým ziskom hlasov Komunistická strana Československa. Vyťažila veľa hlasov z povojnového rastu popularity ľavice a Sovietskeho zväzu ako víťaza nad nacizmom. Zato na Slovensku jasne zvíťazila Demokratická strana, čo neovplyvnilo celkový víťazný výsledok volieb pre komunistov. Komunisti si podržali nielen vplyvné miesta na rôznych významných ministerstvách, ale získali aj kreslo predsedu vlády, do ktorého zasadol predseda strany Klement Gottwald. Ministrom obrany sa stal tajný člen Komunistickej strany Československa, generál Ludovík Svoboda, ktorý navonok vystupoval veľmi nestranne.⁸⁰

3.1. Desiate uvedenie Libuše (1945 – 1948)

Uvedenie Libuše začalo 27. mája 1945 a to k príležitosti slávnostného predstavenia v oslobodenej republike a ukončilo sa 27. októbra 1948. Za tú dobu zahráli toto predstavenie spolu 37 – krát. Hudobného naštudovania sa ujal Otakar Jeremiáš, Jaoslav Krombholc, Karel Nedbal a Zdeněk Chalabala. Réžiu mal na starosti Ferdinand Pujman. V titulnej roli Libuše sa predstavila Marie Podvalová v alternácii so Zdeňkou Špačkovou. V roli Přemysla sa predstavil Václav Bednář, Jan Konstantin, Stanislav Muž a Zdeněk Otava. Chrudoša si zaspieval Josef Celerin v alternácii s Vilémom Zítkom. Tenorovú rolu Šťáhlava si zaspieval Beno Blachut a Josef Vojta. Lutobora sa zhostil ako jediný predstaviteľ, Jaroslav Veverka. V roli Radovana mohli vidieť Emila Bergmanna, Josefa Křikavu, Miloša Linku a Teodora Šrubařa. Postavu jeho partnerky Krasavy si zaspievala Ludmila Červinková a Zdenka Hrnčířová. Rolu Radmily si zaspievala Růžena Hořáková, Božena Kozlíková, Marta Krásová, Marie Řezníčková a Štěpánka Štěpánová. V štyroch rolách žencov mohli počuť Miloslavu Fidlerovú, Miladu Jiráskovou, Drahomíru Tikalovou, Mariu Budíkovú, Milušu Dvořákovú, Ludmilu Hanzalíkovú, Martu Krásovou, Bronislava Choroviča a Antonína Votavu.⁸¹

⁷⁹ <http://studena.valka.cz/postupim.htm>

⁸⁰ Armádní kontrarozvědka v boji o poválečný charakter státu 1945 – 1948, Praha. In: Vojenské zpravodajství ČR, 25.10.2008

⁸¹ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3513>

3.1.1. Libuša v dennej tlači od roku 1945 až do roku 1948

27. mája 1945 v predvečer narodenín prezidenta Edvarda Beneša a zároveň k príležitosti prvého uvedenia Libuše už v oslobodenej krajine. Medzi osobnosťami, ktoré privítali Pána prezidenta, bol aj Jaroslav Kvapil, ktorý vo svojom príhovore apeloval na hrôzy z minulej doby a zaprisahával prezidenta k tomu, aby už Národné divadlo nikdy nebolo v područí nepriateľa, ale aby patrilo iba svojmu českému národu. Minister dr. Nejedlý taktiež upozornil na národné otroctvo z minulosti a zároveň vyzýval národ k tomu, aby navštevoval Národné divadlo, ktoré vo svojom príhovore povýšil na chrám kultúry. Libuša ja operou, ktorá si právom nesie titul opery minulosti, prítomnosti a budúcnosti.⁸²

31. marca 1946 zaznela už po tristo krát opera Libuša v Národnom divadle po 65 rokoch svojej existencie. Toto predstavenie dirigoval Jaroslav Krombholc. Titulnej role sa s obrovským úspechom ujala Maria Podvalová a v roli Přemysla, Zdeněk Otava. Chrudoša si už sto krát zaspieval Vilém Zítek, na čo odpovedali diváci obrovským potleskom. Ďalej v článku vyzdvihovali Pujmanovu réžiu, ktorá v masových scénach pôsobila až priam liturgicky. Spomínali tiež aj na dvoch zosnulých tvorcov tejto inscenácie, na scénografa F. Kyselu a choreografa J. Jenčíka.⁸³

Slávnostné predstavenie Libuše sa odohralo taktiež 1. septembra 1947 k 600. výročiu korunovácie českého kráľa Karla IV. a zároveň to bolo spojené s oslavami založenia hradu Karlštejn.⁸⁴ Národné divadlo bolo vypredané do posledného miesta, a medzi hosťami bolo veľa politických činiteľov a nie len oni, ale aj zástupcovia vysokých škôl, duchovenstva, zahraničných záležitostí. Celkovo mal večer veľmi slávnostnú atmosféru.⁸⁵

Jedna z najzaujímavejších repríz Libuši bola k príležitosti výročia medzinárodného dňa študentstva 17. novembra. Kedy si pripomínali hrdinský odpor československého ľudu proti nacistickej okupácii. Slávnosti sa začali v priestoroch ruzyňských kasární, ktoré premenovali na Kasárne 17. novembra. Minister Nosek dekoroval pamätnými odznakmi príslušníkov odboja, ale aj občanov, ktorí boli počas vojny väznení a prenasledovaní. Tieto oslavy potom vyvrcholili večerným predstavením Libuše, v prítomnosti mnohých delegátov a politických osobností. Príhovor pred predstavením sa ujal štátny tajomník doktor Clementis.⁸⁶ V tento deň, po prvýkrát dirigoval Libušu Zdeněk Chalabala.⁸⁷

27. októbra 1948 v predvečer 30. výročia založenia Československej republiky, zakončili slávnosti predstavením Libuše. Tohto predstavenia sa zúčastnil prezident Klement Gottwald

⁸²Slavnostní představení Libuše, Praha. In: Mladá fronta: deník mladých lidí, 29.5.1945

⁸³Třístá „Libuše“ v Národním divadle, Praha. In: Práce, 4.4.1946

⁸⁴Před 600 lety korunován Karel IV., Brno: In: Rovnost, 3.9.1947

⁸⁵Slavnostní představení Libuše v Praze, Brno. In: Čin, 3.9.1947

⁸⁶Vzpomínáme na 17. listopad 1939, Praha. In: Práce, 18.9.1947

⁸⁷Libuše k studentskému svátku, Praha. In: Svobodné slovo, 18.9.1947

s manželkou, ktorého pri príchode do Národného divadla, privítal vtedajší predseda vlády Antonín Zápotocký a primátor dr. Vacek. Hľadisko bolo plné pracujúcich továrníkov z pražských tovární a závodov. Vo vládnych lôžkach sedel predseda snemovne s predsedom a členmi vlády. Prezidenta Gottwalda, ktorý prišiel vo vojenskej uniforme, diváci vítali s búrlivým nadšením.⁸⁸

3.2. Jedenáste uvedenie Libuše (1953 – 1968)

Inscenáciu Libuše naštudovali k príležitosti 70. výročia otvorenia Národného divadla 18. januára 1953. Samotné obrazy Libušinho proroctva uskutočnili v spolupráci s Československým štátnym fondom pod vedením Bohumila Brejchu. Dniéra sa uskutočnila po 127 reprízach 8. apríla 1968. Túto inscenáciu dirigoval Jaroslav Krombholc, Zdeněk Chalabala, Karel Nedbal, Jaroslav Vogel, František Jílek, Josef Bartl, Bohumil Gregor a Pavel Pokorný. Režijnej stránky inscenácie sa ujal Ladislav Boháč. V roli Libuše sa predstavila Ludmila Červinková, Naděžda Kniplová, Alena Míková, Marie Podvalová, Libuše Prylová, Milada Šubrtová, Marie Steinerová a Květa Belanová. Jej partnera Přemysla si zaspieval Václav Bednář, Jindřich Jindrák, Přemysl Kočí, Jan Konstantin, Teodor Šrubař a Bohuš Hanák. Chrudoša od Otavy si zaspieval Jaroslav Horáček, Rudolf Asmus, Zdeněk Kroupa, Zdeněk Otava, Ladislav Mráz a Jan Kyzlink. V roli Šťáhlava sa predstavil Beno Blachut, Jan Hlavsa, Ivo Žídek, Jaroslav Ulrych a František Šifta.

Rolu Lutobora si zaspieval Jaroslav Horáček, Karel Berman a Jaroslav Veverka. V roli Radovana mohli vidieť Antonína Švorca, Pavla Hlavicu, Rudolfa Jedličku, Jiřího Schillera, Teodora Šrubařa, Čenka Mičáka a Vojtěcha Zouhara. Krasavu si zaspievala Libuše Domanínská, Ludmila Dvořáková, Zdenka Hrnčířová, Milada Šubrtová, Eva Zikmundová, Blanka Vecková a Jarmila Krásová. Radmilu si zaspievala Jaroslava Dobrá, Marta Krásová, Ivana Mixová, Věra Soukupová a Štěpánka Štěpánová. V štyroch rolách žencov sa predstavili: Milada Musilová, Jarmila Pechová, Štefa Petrová, Maria Tauberová, Vlasta Urbanová, Eva Zikmundová, Miloslava Fidlerová, Štěpánka Jelínková, Helena Tattermuschová, Maria, Jaroslava Vymazalová, Libuše Márová, Milada Čadikovičová, Ludmila Hanzalíková, Eva Hlobilová, Věra Krilová, Ivana Mixová, Jan Hlavsa, Oldřich Kovář, Oldřich Lindauer a Antonín Votava.⁸⁹

⁸⁸Jak byl v Praze zahájen 28. říjen, Praha. In: Svobodné slovo, 28.10.1948

⁸⁹ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3527>

3.2.1. Libuša v dennej tlači v rokoch 1954, 1955, 1959 a 1965

2. marca 1955 sa hrala Libuša k príležitosti 131. výročia narodenia Bedřicha Smetanu a k samotnému zakončeniu Roku českej hudby, ktoré sa konalo pod záštitou prezidenta Antonína Zápotockého. V tento deň prišiel do Národného divadla aj minister kultúry Zdeněk Nejedlý a taktiež námestník ministra kultúry prof. dr. Ladislav Štoll. Minister Nejedlý po odznení československej a sovietskej hymny predniesol úvodný príhovor v ktorom vyzdvihol funkciu piesne a hudby v živote národa a hlavne apeloval na najstaršie piesne z husitského obdobia a taktiež na ľudové piesne národného obrodovania až po hudbu dnešnej doby. Chválil organizáciu Roku českej hudby a taktiež vyzval národ k závesku, aby český národ ctil tradície a zachovával umelecké skvosty pre budúce generácie.⁹⁰

Súbor Opery Národného divadla v Prahe vytvorilo s Libušou celonárodný zájazd, ktorým naplnili uznesenie Zjazdu socialistickej kultúry a to, priblížiť najlepšie diela širokým masám. Celkovo tento celorepublikový zájazd vrcholil v Prahe.⁹¹ Najväčšou udalosťou bolo uvedenie predstavenia na staroslovanskom Devíne, ktoré chcelo vidieť široké pražské publikum. To sa splnilo tromi reprízami (5., 8. a 9. septembra 1959). Prvé dve reprízy sa hrali o 19. hodine na Veľkej scéne Parku, ktoré boli určené pre širokú verejnosť a jedna dopoludňajšia repríza pre mládež. Tieto reprízy dirigoval Jaroslav Krombholc a titulnú rolu si zaspievala Maria Podvalová a Ludmila Červinková, V roli Přemysla sa predstavili Václav Bednář a Theodor Šrubař. Za zmienku určite stojí, že rolu Krasavy si zaspievali Libuše Domanínská a Milada Šubrtová.⁹² Prostredie veľmi nevyhovovalo náročným umeleckým podmienkam tohto diela, ale diváci nadšene prijali výstupy popredných sólistov Národného divadla v Prahe.⁹³ Veľkou udalosťou bolo predstavenie pre mládež k otvoreniu nového školského roka v ľudovodemokratickom zriadení. Toto predstavenie videlo niekoľko tisíc detí, čo bolo výnimočné, keďže im večerné predstavenia nie sú prístupné. Nízke vstupné umožnilo najmladším návštevníkom, nielen z pražských škôl, si vychutnať slávnostné predstavenie až do vyčerpania miest na sedenie.⁹⁴

Víťazná záverečná veštbá na jednom z predstavení, oslovila aj MUDr. Bohuslava Wenzela, ktorý spomínal na november 1939, kedy videl toto predstavenie v období nacistickej okupácie. Ako bol aj účastní na rôznych protestoch, hlavne na Albertove a ako bol svedkom prvých obetí. Posledné predstavenie Libuše, v tom období, vyvolávalo v ňom pocit novej nádeje a lepších zajtrajškov.⁹⁵

⁹⁰Slávnostní představení „Libuše“ k zakončení Roku české hudby, Praha. In: Práce, 3.3.1955

⁹¹Slávnostní Libuše pro desetitisíce Pražanů, Praha. In: Večerní Praha, 3.9.1959

⁹²KUČERA, Martin: Drama dirigenta, Praha. In: Nakladatelství Karolinum, 2018, str. 441

⁹³Představení „Libuše“ v pražském parku kultury, Praha. In: Rudé právo, 6.9.1959

⁹⁴Děti na Libuši, Praha. In: Literární noviny, 29.8.1959

⁹⁵WENZEL, Bohuslav: To byl listopad..., Praha. In: Pracovník ČS, Červeného kříže, 21.9.1965

Predstavenie Libuše, ktoré odohrali k 70. výročiu otvorenia Národného divadla, malo svoj ohlas aj u recenzentky Jarmily Brožovskej z roku 1954. Mala možnosť vidieť prvé a aj druhé obsadenie Libuše. Vyzdvihla veľmi profesionálnu prácu dirigenta Zdeňka Chalabalu, ktorý Libušu dirigoval po druhý krát vo svojej kariére a šlo skôr o rýchly záskok než o hudobné naštudovanie. No jeho vedenie orchestra bolo precízne a predstavenie pôsobilo jednoliato.⁹⁶ Po hudobnej stránke bolo citeľné, že dirigent pristupoval k tejto opere ako ku takzvanému „slávnostnému tablu.“ Mohutné fanfáry a samotné zdôrazňovanie motívov konkrétnych postáv, hlavne Přemysla. Chalabala postavil svoje naštudovanie na zdôraznení obrazov, ktoré aj tak pôsobilo trochu nevýrazne. Konkrétne, málo boli odlišné scény z mohyly, Přemyslov monológ v piatom obraze, kedy Libuša očakáva Přemysla a spoločné stretnutie. Avšak obzvlášť vyzdvihovala prepracovanosť speváckych partov a vynikajúcu súhru celého orchestra. Libuša L. Červinkovej splňovala všetky predpoklady českej, slovanskej matky národa. Materský, príjemný a teplý výraz ktorým si zachovávala dievčenské rysy. Zároveň uveriteľne stvárnila zamilovanosť k jej Přemyslovi. Červinková určite nedisponuje veľkým dramatickým hlasom, ale s postavou českej kňažnej sa vysporiadala veľmi prepracovaným dojmom. Hlavne, čo s týka jej bravúrnej dikcie, príjemnej farby, výborne zvládnutej technike a precíteného výrazu s nosnými pianissimami.⁹⁷ V roli Přemysla sa predstavil T. Šrubař, ktorý presvedčil svojim lyrickým barytómom a veľmi precíteným výrazom. Pomyselným ťažiskom jeho výkonu je stadická scéna, kde citlivo podával svoj monológ. Snaží sa svoju rolu situovať skôr do roviny bojovníka, ktorý sa zamiluje a chce sprevádzať svoju Libušu po ceste životom, než do role uznávaného kniežaťa a vládcu. V jeho Přemyslovi ešte stále videli obrovské kontrasty medzi speváčkou a hereckou rovinou, kde krásne zaspievané pasáže by si viac zaslúžili uvoľnenejšieho prejavu na javisku. Dievčensky pojatá Krasava od Milady Šubrtovej nie je patetická, ale skôr vnútorne prežíva svoje citové rozpoloženie. Avšak po technickej stránke, by si táto postava zaslúžila viac zaobalených tónov, čím by sa mohlo predchádzať zbytočne ostrým tónom, najmä vo vysokých polohách. Radmily sa ujala J. Dobrá, ktorej výkon bol dôstojný, ale občasné vibrato v jej hlase, trochu kazil jej spevácky prejav. V oboch obsadeniach sa slušne zhostil role Lutobora J. Veverka. I. Žídek ako Šťáhlav, pôsobil mladistvým dojmom, čo bolo cítiť aj v jeho prejave a vnímaní postavy. Chrudoša sa veľmi úspešne zhostil R. Armus, ktorý túto postavu vnímal plnokrvne, podľa vzoru V. Zítka. Armus veľmi kládol dôraz na výrazovú stránku postavy až tak, že miestami sa strácal význam smetanovskej hudby. A to vo svojej spevnosti a ľubozvučnosti. Chrudoša situoval trochu jednostranne, ako drsného búrliváka a trochu zanikala jemnosť a citovosť, najmä v scénach s Krasavou.⁹⁸ V druhom obsadení sa ako Radovan predstavil J. Schiller, ktorý sa tiež snažil

⁹⁶BROŽOVSKÁ, Jarmila: Druhé obsazení „Libuše“ v Národním divadle, Praha. In: Divadlo, 1954, str. 1109

⁹⁷BROŽOVSKÁ, Jarmila: Druhé obsazení „Libuše“ v Národním divadle, Praha. In: Divadlo, 1954, str. 1110

⁹⁸BROŽOVSKÁ, Jarmila: Druhé obsazení „Libuše“ v Národním divadle, Praha. In: Divadlo, 1954, str. 1111

o dramatické stvárnenie svojej postavy, ale niekedy to bolo na úkor ušľachtilého nosného spevu. Recenzentka celkovo odporúča, aby sa speváci skôr zamerali na uvoľnenie vyššej hlasovej polohy, ktorá pôsobí zovrete a úzko, než na prílišnú deklamáciu či náramné zdramatizovanie postáv. Od premiéry, režisér L. Boháč, upravil niektoré stránky inscenácie. Napríklad, nevhodný odchod Chrudoša zo scény v mohyle. Recenzentka predpokladala, že dôjde aj k scénickým zmenám, Potom čo odstránili projekciu z pozadia, nedošlo k novému scénickému usporiadaniu súdneho a ani posledného obrazu, ako sa predpokladalo. Preto záverečný príchod Přemysla na Vyšehrad vyznieva neslávnostne a až nenápadne bez kniežacej honosnosti. Recenzentka vnímala túto inscenáciu veľmi pozitívne a zároveň potvrdila, že takéto uvedenie Libuše spĺňa svoj slávnostný účel.⁹⁹

3.3. Dvanáste uvedenie Libuše (1968 – 1977)

Národné divadlo v Prahe uviedlo túto inscenáciu 30. októbra 1968 a hrali ju až do 1. apríla 1977. Za to obdobie, mala Libuša 76 repríz. Hudobného nastudovania sa ujal Jaroslav Krombholc, Josef Kuchinka, Josef Bartl, František Jílek, Rudolf Vašata a František Vajnar. Réžiu mal na starosti Karel Palouš. V titulnej roli sa predstavila Agia Formánková, Naděžda Kniplová, Marcela Machotková, Alena Míková, Marie Podvalová, Libuše Prylová a Milada Šubrtová. Přemysla si zaspieval René Tuček, Jindřich Jindrák, Teodor Šrubař a Václav Zítek. V roli Chrudoša mohli vidieť Antonína Švorca, Dalibora Jedličku, Jaroslava Horáčka, Zdeňka Kroupu, Jaroslava Veverku, Ondreja Malachovského, Roberta Wolka, Václava Halířa. V roli Šťáhlava sa predstavil Beno Blachut, Oldřich Spisar a Ivo Žídek. Lutobora sa zhostil Jaroslav Horáček, Karel Berman, Eduard Haken, Karel Petr a Jaroslav Veverka. Rolu Radovana si zaspieval Antonín Švorc, Pavel Hlavica, Rudolf Jedlička, Jaroslav Majtner, Teodor Šrubař, Václav Zítek, Čeněk Mlčák a František Kunc. V roli Krasavy sa predstavila Antonie Denygrová, Libuše Domanínská, Milada Šubrtová, Eva Zikmundová, Eva Gebauerová a Zdenka Kareninová. V roli Radmily mohli vidieť Libušu Márovú, Jaroslavu Dobrú, Ivanu Mixovou a Štěpánku Štěpánovou. V štyroch rolách žencov sa predstavili: Božena Effenberková, Marta Boháčová, Maria Tauberová, Vlasta Urbanová, Ivona Valentová, Miloslava Fidlerová, Jaroslava Vymazalová, Libuše Márová, Ludmila Hanzalíková, Eva Hlobilová, Ivana Mixová, Blanka Vítková, Miroslav Švejda, Karel Dobr, Jan Hlavsa, Viktor Kočí a Oldřich Lindauer.¹⁰⁰

⁹⁹BROŽOVSKÁ, Jarmila: Druhé obsazení „Libuše“ v Národním divadle, Praha. In: Divadlo, 1954, str. 1112

¹⁰⁰ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3528>

3.3.1. Libuša v dennej tlači z roku 1968

Neexistuje asi lepšie dielo pre 100. výročie položenia základného kameňa Národného divadla a taktiež pre oslavu 50. výročia vzniku samostatnej Československej republiky, než je slávnostná opera „Libuše.“ Hudobného naštudovania sa ujal Jaroslav Krombholc, označovaný v niekoľkých recenziách za najlepšieho smetanovského dirigenta. Potom čo naštudoval Predanú nevestu a taktiež Dalibora ukázal, že jeho naštudovania patria medzi najkvalitnejšie, hlavne pri podrobnom naštudovaní Libuše už od roku 1946. Medzi jeho domény určite patrí práca s dynamikou orchestra, hlavne jeho stredná dynamika, od ktorej sa dá veľmi ľahko odpichnúť do piana, alebo vyburcovať orchester do grandióznych vrcholov. Je to známka výborne pripraveného umeleckého kolektívu, ktorá sa prejavila v precíznej práci zbormajstra Milana Malého a jeho zboru. Recenzent porovnáva výkony spevákov z nahrávky Libuše, ktorú dirigoval Krombholc, a samotných spevákov z tohto predstavenia. Najviac sa zameriava na rolu Přemysla, ktorú na nahrávke spieval Václav Bednář a na predstavení Jindřich Jindrák. Ich spoločným znakom je predovšetkým prepracované lyrické vnímanie tejto postavy, čo je aj istým rukopisom Krombholcovho naštudovania. Do inscenácie vstúpili aj dve predstaviteľky Libuše a to, Milada Šubrtová a Alena Míková. Tieto dve speváčky vnímali rolu Libuše skôr lyrickejším štýlom než to bolo v prípade Marie Podvalovej alebo Nadeždy Kniplovej. Ale recenzent to nevníma ako nejaký výrazný interpretačný problém, aj keď videl iba výkon Aleny Míkovéj.¹⁰¹ Po speváckej stránke, to bola lyrická speváčka no nesnažila sa strnúť pozornosť veľkými gestami, alebo prílišným herectvom. Jej výkon bol distingvovaný a svoje emócie prežívala skôr vnútorne. Čo výborne spolupracovalo s výkonom Přemysla Jindřicha Jindráka. Nielen, že vedel prekvapiť svojim zvučným hlasom, ale veľmi prepracovane pristupoval k smetanovskej kantiléne. Výborne vedel skombinovať emócie hrdinského vládca s emóciami hospodára, ktorý sa stará o svoj ľud. Čo sa veľmi nedá povedať o výkone Teodora Šrubaře. Ktorý bol skôr verný zaužívaným stereotypom a jeho Přemysl pôsobil skôr statickým dojmom.¹⁰² Slávnostné predstavenie Libuše sa uskutočnilo k príležitosti 85. výročia otvorenia Národného divadla v Prahe. Hudobné naštudovanie mal na starosti Jaroslav Krombholc, ktorý vždy naštudoval každé uvedenie od konca druhej svetovej vojny. Avšak kvôli zdravotnej indispozícii toto predstavenie viedol dirigent Josef Kuchinka. Aj pod jeho taktovkou, malo naštudovanie typické prvky korešpondujúce s hudobným názorom Jaroslava Krombholca. Krombholc sa zaslúžil aj o gramofónovú nahrávku tejto opery. Už aj z nahrávky je zrejmé, že vtedajšie naštudovanie je situované skôr lyrickejším smerom, než ako to bývalo v minulých naštudovaniach, ktoré pôsobili oveľa dramatickým dojmom. Je to asi spôsobené dobou zostavou sólistického ansámblu, ktorý sa viac profiloval k lyrickejšiemu ponímaniu viacerých opier. K tomu sa prispôbuje aj scénické vyobrazenie a samotná réžia pod vedením

¹⁰¹KARÁSEK, Bohumil: Národ sobě, Praha. In: Hudební rozhledy, 23.11.1968, str. 710

¹⁰²KARÁSEK, Bohumil: Národ sobě, Praha. In: Hudební rozhledy, 23.11.1968, str. 711

výtvarného šéfa slovenského Národného divadla Ladislava Vychodila, ktorý ladil scénu do teplých farieb žltej a modrej. Ide o ideálny kompromis medzi modernou a realistickou štylizáciou. Najviac vzbudilo pozornosť, zlatisté ornamenty lipových listov, ktoré pre divákov na prízemí boli priam zázračným zážitkom, ale pre divákov na balkónoch a na galérii prekážka znemožňujúca kvalitný výhľad na scénu. Zboristi v hromadných scénach, vytvárali skôr dejovú kulisu než rovnocennú úlohu popri výkonoch sólistov. Výber sólistov, bol priam ideálny. Libuša v podaní Aleny Míkovej, je vzorovým obrazom štíhlej ženy, ktorá svoju monumentálnosť ukazuje gestami a ladnými pohybmi. Spevácky pôsobila veľmi presvedčivo, presne a s bohatým výrazovým fondom. Avšak vo vysokých polohách jej hlas znel miestami ostro. Jindřich Jindrák v roli Přemysla, ukázal veľmi kultivovaný a znejúci barytónový výkon ku ktorému ešte pridal veľmi presvedčivý výraz. Ivo Žídek presvedčil divákov, že je ideálnym prototypom Šťáhlava. Dalibor Jedlička v roli Chrudoša vnáša do tejto role všetky prvky dramatisácie, niekedy až na úkor vlastných síl, hlavne v nízkych polohách, kde jeho hlas až tak neznel. Milada Šubrtová sa zhostila role Krasavy veľmi zdatne, avšak jej soprán vo vysokých polohách a v ansámloch zanikal. Svetlá farba barytónovho hlasu Rudolfa Jedličky v roli Radvana pasovala k tejto roli. Veľmi prekvapil svojim výkonom Jaroslav Veverka, ktorý majestátne a spevácky vyrovnané zaspieval rolu Lutobora. Radmilu si zaspievala Jaroslava Dobrá. Zbormajster Milan Malý dosiahol so zborom znamenitého zvuku, ktorý znel veľmi farebne s jasnou a presnou intonáciou. Aj keď zbor bol rozmiestnený po celom javisku, zaslúžil by si posily v hlasových skupinách. Plechové nástroje, ktoré svojou nepresnou intonáciou v predohre, trochu znehodnotili začiatočnú funkciu orchestra, ale celkovo znel orchester veľmi vyrovnané a nacvičene. Recenzent hodnotí túto inscenáciu ako veľmi reprezentatívnu a Národné divadlo sa určite za takéto spracovanie Libuše nemusí hanbiť.¹⁰³

3.4. Trináste naštudovanie Libuše (1983 – 1990)

Uvedenie Libuše sa uskutočnilo k príležitosti 100. výročia znovuotvorenia Národného divadla 18. novembra 1983. Toto predstavenie mohli diváci vidieť hneď 43 – krát. Dniéria sa uskutočnila 17. júna 1990 v Litomyšli. Diváci si mali možnosť pozrieť inscenáciu v réžii Karla Jerneka. Za dirigentským pultom sa vystriedal Zdeněk Košler, Josef Kuchinka a František Vajnar. Rolu Libuše si zaspievala Eva Děpoltová, Gabriela Beňačková, Libuše Macháčková-Hrubá a Naděžda Kniplová. V roli Přemysla sa predstavil Antonín Švorc, René Tuček, Jaroslav Souček a Václav Zítek. Chrudoša si zaspieval Antonín Švorc, Luděk Vele, Jaroslav Horáček a jeho syn Pavel Horáček. V tenorovej roli Šťáhlava sa predstavil Miroslav Kopp, Leo Marian Vodička a Dalibor Novotný. Lutobora si zaspieval Luděk Vele, Jaroslav Horáček a Karel Průša. V roli Radovana mohli vidieť Pavla Červinku, Ivana Kusnjera, Reného Tučka, Richarda Haana

¹⁰³CANDRA, Zdeněk: Libuše k pětaosmdesátinám, Praha. In: Práce, 28.11.1968

a Jaroslava Majtnera. Jeho partnerku Krasavu si zaspievala Antonie Denygrová, Eva Děpoltová a Marie Kremerová. Rolu Radmily si zaspievala Věra Soukupová v alternácii s Drahomírou Drobkovou. V štyroch rolách žencov sa predstavili: Jana Jonášová, Jitka Soběhartová, Božena Effenberková, Olga Orolínová, Iveta Žižlavská, Anna Bortlová, Jiřina Marková, Libuše Márová, Marie Veselá, Jiří Ceé, Alfréd Hampel a Miroslav Švejda.¹⁰⁴

3.4.1. Libuša v dennej tlači od roku 1983 do roku 1990

Uvedenie Libuše v zrekonštruovanej budove Národného divadla v Prahe 18. novembra 1968, na pomerne jednoduchej scéne Josefa Svobodu, utvrdzovala spoločnosť v rastúcom umeleckom napredovaní vo vtedajšom socialistickom zriadení. Už v samotnom úvode opery, pri fanfárach a prvých slovách Radmily a Krasavy, je hudba naplnená emocionalitou, ktorá realisticky prerastá do znepriateleného vzťahu Chrudoša a Šťáhlava. Táto scéna sa obzvlášť podarila režisérovi Karlovi Jernekovi, ktorý šiel po podstate vecí, aby zobrazil Libušu, ktorá sa snaží ľudským spôsobom vyriešiť ich vzájomný spor. Gabriela Beňačková – Čápková v roli Libuše, sa nesnažila o napodobenie Libuše Marie Podvalovej, ktorá skôr zdôrazňovala moc a silu kňaznej, ale snažila sa o prehĺbenie vnútorného vnímania a rozpoloženia postavy, čo len podtrhlo jej umeleckú sústredenosť a pripravenosť v logických celkoch.¹⁰⁵ Obrovská spevácka kultúra a nádherné pianissima, na ktoré už nie sme zvyknutí a s krásnou výrazovou naliehavosťou. V druhom predstavení sa predstavila Libuše Macháčková – Hrubá, ktorá ukázala jasnými a znejúcimi výškami a bola trochu intonačne nepresná, hlavne v strednej a nízkej polohe.¹⁰⁶ Záverečná scéna proctva, ktoré si vyžaduje správne rozpoloženie síl, mal divák pocit, že sledoval životný príbeh Libuše – ženy z určitého vlasteneckého nadhľadu. Pevnými a istými pasážami príjemne prekvapil aj zbor Národného divadla pod vedením zbormajstra Milana Malého. Výkon Přemysla Václava Zítka pôsobil dramaticky a rozvážne, ako si to vyžaduje postava. Na konci v proctve prekvapila Beňačková vygradovaním dramatického zvolania.¹⁰⁷ Veľmi znamenito sa ukázal v roli jediného Chrudoša Antonín Švorc. Z obidvoch obsadení Radovana, určite dominoval René Tuček, ktorý svojim zrelým a znejúcim hlasom len potvrdil výpovednú hodnotu svojej role. Alternoval ho Ivan Kusnjer, ktorý so svojim vyrovnaným barytónom, krásne znel vo všetkých polohách. Krasava Evy Děpoltovej má jasnejšie výšky oproti mäkšiemu a dramatickému prejavu Antonie Denygrovej, ktorá v okrajových polohách nepôsobila až tak disciplinovane. Leo Marian Vodička pôsobil v roli Šťáhlava najistejšie, na rozdiel od nie až tak vyzretého a trochu jednostrunného Miroslava Koppa. Radmila Věry Soukupovej má vo svojom výraze patričnú dávku pátosu a váhy no

¹⁰⁴ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3529>

¹⁰⁵ CANDRA, Zdeněk: Libuše k pätaosmdesätinám, Praha. In: Práce, 28.11.1983

¹⁰⁶ POSPÍŠIL, Vilém: Pěvci nové Libuše, Praha. In: Lidová demokracie, 1.12.1983

¹⁰⁷ CANDRA, Zdeněk: Libuše k pätaosmdesätinám, Praha. In: Práce, 28.11.1983

Drahomíra Drobková viac vsadila na svoj kultivovaný zovňajšok a zrozumiteľnosť slova. Karel Průša v roli Lutobora vyzeral imponujúco a reprezentatívne, aj keď niekedy vyznel trochu afektovane. Alternujúci Jaroslav Horáček podmaňuje divákov svojim farebným a zreým hlasom. Výborne si poradili so svojimi partmi štyria ženci v oboch obsadeniach.¹⁰⁸ Pôsobivá a premyslená dirigentská práca Zdeňka Košlera, ktorého gestá vnímal každý člen orchestra i v gradáciách, ale aj v menej vypätých scénach. Košler splnil všetky vysoké nároky, ktoré sa kládli na uskutočnenie tohto slávnostného predstavenia.¹⁰⁹ Scénografie sa ujal Josef Svoboda, ktorý sa nechal inšpirovať tradičným vyobrazením košatej lipy, ktorá vďaka svetelnému efektu menila svoju farbu podľa dejovej línie od zelenej, zlatožltej až po striebornú farbu. To oživila aj choreografia Jiřího Němečka a samotný tanec Přemyslovej družiny. Kostýmy Olgy Filipi pôsobili veľmi jemným dojmom. Celé predstavenie vyvrcholilo obrovským potleskom, ktorý len potvrdil výbornú úroveň predstavenia.¹¹⁰ Po ôsmich týždňoch od tejto udalosti vznikla nahrávka na štyroch platniach od Supraphonu. Ide o prvú unikátnu nahrávku opery v Československu, ktorá sa nahrávala počas živého predstavenia. Zároveň s kompletným prekladom libreta do angličtiny a nemčiny.¹¹¹ Do tej doby bola rozhlasovými prostriedkami zaznamenaných päť nahrávok. Rozhlasový a štúdiový záznam z 10. a 19. apríla 1948, rozhlasový záznam z priameho prenosu z Národného divadla 28. októbra 1955, rozhlasový a štúdiový záznam, ktorý nahrali z 13. a 31. októbra 1962, gramofónový a štúdiový záznam z 19. novembra a 10. decembra 1965 z pražského štúdia Dorhoviny a rozhlasový záznam priameho prenosu z Národného divadla z 2. marca 1974 kedy sa konalo predstavenie k 150. výročiu narodenia Bedřicha Smetanu.¹¹² Operu Libuše zahráli v Národnom divadle v Prahe k príležitosti zvolenia nového prezidenta ČSSR Václava Havla. Za prítomnosti predsedu vlády ČSSR Mariána Čalfu, predsedu Federatívneho zhromaždenia Alexandra Dubčeka, členov vlády, predsedníctva politických strán a občianskych iniciatív. Predstavenie vysielali v televízii, ktoré začalo štátnou hymnou a následne vystúpil s príhovorom režisér Miroslav Macháček, ktorý len potvrdil slová novoročného príhovoru Pána prezidenta a povzbudil divákov a národ k práci. Zaželal Národnému divadlu a jeho pracovníkom veľa zdravia, šťastia a božieho požehnania. Potom sa rozzvučali fanfáry z Libušinej predohry. Za dirigentský pult sa postavil Zdeněk Košler a titulnej role sa zhostila Libuše Macháčková - Hrubá. V úlohách Přemysla a Krasavy sa predstavil Václav Zitek a Antonia Denygrová. Nevšedný umelecký zážitok, bol hlavne podmienený celospoločenskou atmosférou dozvuku pokojnej revolúcie a novoročným vykročením do spravodlivého a demokratického usporiadania.¹¹³

¹⁰⁸POSPÍŠIL, Vilém: Pěvci nové Libuše, Praha. In: Lidová demokracie, 1.12.1983

¹⁰⁹NOVÁČEK, Zdenko: Smetanova Libuša otvorila Národné divadlo v Prahe, Bratislava. In: Pravda, 30.11.1983

¹¹⁰HOLZKNECHT, Václav: Opera, jež je stále živá, Praha. In: Mladá fronta, 22.11.1983

¹¹¹V rekordní době, Praha. In: Hudební rozhledy, 10.7.1984

¹¹²JIRÁSKOVÁ, Jarmila: Jubilejní Libuše na deskách, Praha. In: Praha, 11.1985

¹¹³Smetanova Libuše v pražskom Národnom divadle, Bratislava. In: Ľud, 3.1.1990

4. Obdobie Nežnej revolúcie a jej vplyv na Národné divadlo v Prahe

V 80. rokoch dochádzalo v Československu k postupnému uvoľňovaniu pomerov, ktoré umožnili aktívnejšie vystupovanie opozície a kritikov režimu. Aj napriek uvoľňovaniu pomerov bola situácia v Československu zdanlivo stabilizovaná a pevne v rukách vodcov Gustáva Husáka a Miloša Jakeša. Väčšina vtedajších analytikov východnej Európy nepredpokladala, že by mohol komunistický režim v Československu padnúť už v novembri 1989.¹¹⁴ Zároveň s uvoľňovaním informačnej blokády medzi Východom a Západom na konci osemdesiatych rokov bolo občanom umožnené porovnávať reálnu životnú úroveň v oboch blokoch, čo podnecovalo rastúcu nespokojnosť.¹¹⁵ Ekonomická situácia v Československu bola pomerne dobrá, čo zaisťovalo istú mieru blahobytu a teda stabilitu režimu. Hoci životná úroveň zaostávala za krajinami západnej Európy, ekonomické problémy nedoliehali na obyvateľstvo tak silno a nenútili československé robotníctvo k masovým výstupom proti režimu a spojeniu sa s inteligenciou. Opozícia voči moci sa tak stále udržovala predovšetkým okolo malej skupiny intelektuálov spojených s Chartou 77 na čele s Václavom Havlom.¹¹⁶

Večer 17. novembra 1989 v Národnom divadle, ba priam až symbolicky, hrali Dantonovu smrť. Z Novej scény, veľmi spontánne, umelci mávali prechádzajúcim študentom a videli potom aj to, čo sa dialo na Národnej triade. Na všetkých scénach Národného divadla sa v ďalších dňoch nehralo, boli úplne uzavreté. Miestom stretnutia všetkých štrajkujúcich divadelníkov s divákmi sa stala piazzetta pri Novej scéne. Od 20. novembra 1989, z toho miesta, sústavne informovali o tom, prečo sa nehra a kto uzavrel divadelné budovy. Taktiež čítali vyhlásenia pracovníkov a umelcov. Tieto stretnutia prebiehali až do 27. novembra 1989, kedy konečne sa aj na javiskách scén Národného divadla mohli normálne hrať komponované programy. Aj preto 4. októbra 1989 premenovali z pôvodného názvu námestia na námestie Václava Havla.¹¹⁷

4.1. Štrnásťe naštudovanie Libuše (1995 – 2017)

K uvedeniu Libuše došlo 11. mája 1995. A hrala sa až do derniéry 8. mája 2017. Diváci mali možnosť vidieť túto inscenáciu 63 – krát. Hudobného naštudovania sa ujal Oliver Dohnányi, Jan Chalupecký, Tomáš Netopil, Josef Kuchinka a Robert Jindra. Réžie sa ujal Petr Novotný. V titulnej roli sa predstavila Dana Burešová, Eva Děpoltová a Eva Urbanová. Rolu Přemysla si zaspieval Pavel Červinka, Vratislav Kříž, Pavel Kamas, Martin Bárta a Daniel Hůlka. V roli

¹¹⁴GILBERT, Felix; LARGE, David Clay: Konec Evropské éry – Dějiny Evropy 1890–1990, Praha. In: Mladá Fronta, 2003, str.593–656

¹¹⁵POPOVIČ, Lubomír: Sametová revoluce - nenásilných změn i terč pochybností, Praha. In: Novinky.cz, 2020

¹¹⁶HALADA, Jan; RYVOLA, Miki: Něžná revoluce v pražských ulicích, Praha. In: Lidové nakladatelství, 1990, str. 62

¹¹⁷<https://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-volny-cas/622346/nebyl-cas-vnimat-strach-narodni-divadlo-pripomina-sametovou-revoluci-venkovni-vystavou.html>

Chrudoša sa predstavil Zdeněk Harvánek, Peter Mikuláš, Jiří Sulženko, Luděk Vele a František Zahradníček. V roli Šťáhlava mohli vidieť Tomáša Černého, Jana Markvarta, Vladimíra Okénka a Valentina Prolata. V basovej roli Lutobora sa predstavil Jiří Kalendovský, Miloslav Podskalský, Jiří Sulženko a Jevhen Šokalo. Radovana si zaspieval Pavel Červinka, Roman Janál a Jiří Kubík. Rolu Krasavy si zaspievala Antonie Denygrová, Helena Kaupová, Jiřina Marková-Krystlíková a Jitka Svobodová. V roli Radmily sa predstavil Yvona Škvárová, Miroslava Volková, Kateřina Jalovcová, Jaroslava Horská-Maxová a Karla Bytnarová. V štyroch rolách žencov sa predstavili: Jana Jonášová, Zdena Kloubová, Věra Nováková, Livia Obručník Vénosová, Marie Fajtová, Kateřina Kněžíková, Barbora Perná a Yukiko Šrejmová Kinjo, Martina Bauerová, Věra Nováková, Alice Randová, Jitka Soběhartová, Simona Procházková, Lucie Hájková, Pavla Aunická, Libuše Márová, Marie Veselá, Stanislava Jirků, Eliška Weissová, Lucie Hilscherová, Michaela Kapustová, Jiří Ceé, Alfréd Hampel, Miroslav Švejda a Václav Lemberk.¹¹⁸

4.1.1. Libuša v médiách od roku 1995 až do roku 2008

V počiatočnom štádiu hudobného festivalu Pražská jar, bola premiéra nového naštudovania Libuše, ktorá bola významná aj vďaka zmene realizačného tímu, ktorý ostro sledovali divadelní diváci a fanúšikovia tejto opery. Preto vedenie divadla pristúpilo k zmene režiséra. Napätie a neistota, kvôli týmto udalostiam, bola istotne značná aj medzi sólistami. Najviac sa očakávalo od predstaviteľky Libuše Evy Urbanovej, ktorá je na verejnosti známa pre svoj rýchly výstup na operné špičky. Očakávaná samozrejme splnila. Dokonalo strhujúca a dôstojná vládkyňa Libuša, ale aj jemná žena, ktorá má v sebe hĺbku, ktorá je typická pre národné hodnoty. Jej výraz vyjadroval zapálenosť, ktorou bola schopná zapalovať aj ostatných. Vedľa Libuše Evy Urbanovej trochu blednú všetky ostatné postavy. Ale určite sa so svojim výkonom nemusí hanbiť predstaviteľ Chrudoša, ktorého stvárnil Luděk Vele. Přemysl Vratislava Kříža, by určite lepšie vyznel, ak by z jeho strany šlo o pružnejší herecký výkon, so vznešenejším legátom s jeho lyrickým barytónom. Helena Kaupová v roli Krasavy, pôsobila až príliš lyricky, vo vysokých polohách ukázala svoje jemné až hebké výšky no ak sa dostala do strednej polohy jej hlas strácal na zvuku. Výkony ďalších sólistov: Jana Markvarta, Miloslava Podskalského, Pavla Červinky či Miroslavy Volkovej, spolu so štvoricou žencov, ktorí boli trochu neistí v súzvuku, pôsobili tak ako sa patrí na túto slávnostnú operu. Milan Malý výborne pripravil zbor Národného divadla. Libušu hudobne naštudoval dirigent Oliver Dohnányi, ktorý ju naštudoval po prvý krát. Jednotlivé scény mali svoju patričnú dynamiku a spád. K spevákom sa dokázal správať tak ako si to vyžaduje partitúra. Väčší hudobný tok by si určite zaslúžili viac slávnostne patetické scény, pokojnejší dych a precíznejšie vypracovanie. Občas sa stávalo, že hrozilo

¹¹⁸ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/8>

nebezpečenstvo zvukového zliatia sa dohromady. Aj dynamika, ktorá sa niekedy niesla v duchu regulárneho mezzoforte, by si určite zaslúžila väčšie rozdiely. Réžie sa zhostil Petr Novotný, ktorý je predovšetkým známy zo svojich muzikálových inscenácií.¹¹⁹ Dramaturg opery Národného divadla Jan Dehner potvrdil rozhodnutie šéfky opery dr. Evy Herrmannovej, že režisérom tohto nového naštudovania nebude plánovaný režisér Jaroslav Chundela. Dôvodom vraj boli, neuskutočniteľné režijné požiadavky. Ale tiež aj fakt, že niektorí sólisti divadla a hudobná verejnosť nesúhlasila s jeho nápadmi. Stalo sa to aj vďaka jeho poslednej réžii v Stavovskom divadle, kde režíroval Figarovu svadbu, ktorá veľmi nepriniesla pozitívne odozvy.¹²⁰ Nový režisér Novotný sa skôr snažil o vzdialenie sa od tradičného, sošného pátosu k určitému zživotneniu aj samotnej postavy Libuše, do dramatického deja. Zámer mu až tak veľmi nevyšiel, aj keď predstaviteľka Libuše reagovala veľmi pružne.¹²¹ V Novotného réžii nie je hlavným nositeľom vzruchu iba spor medzi bratmi, jeho najväčšou príčinou je Krasava. Rovnako dramaticky pôsobí aj príbeh Libuše. Spor medzi jej vladárskymi povinnosťami a jej osobným šťastím. Tak je to situované až do záverečnej časti, kedy sme väčšinou svedkami príchodu Přemysla, ktorý príde za Libušou na Vyšehrad. Obaja prichádzajú spoločne a Přemysl je korunovaný za knieža a ujíma sa vlády. Škoda, že zlatý stolec, ktorý mu Libuša ponúka, nie je na javisku no v predchádzajúcom obraze sa nachádza nevyužito na scéne. Celková réžia, by si zaslúžila lepšie prepracovanie, hlavne v scéne, kde Přemysl vysedáva v Stadiach za dlhým stolom a jeho chasa príde a odíde bez väčšieho povšimnutia. Bez toho aby si všimla bohaté pohostenie na stole.¹²² Najlepšie sa darilo scéne Libušinho súdu a proroctva. Avšak scéna mohla sa nevyhla určitému statickému dojmu. Umiestnenie slnečných Stadic ku krčmovému stolu, sa trochu líšilo od hudobného výrazu a to už nehovoríme o nelogickosti, ktorá sa tam občas objavovala. Keltská maska, ktorá sa objavovala v prestávkach na priehľadnom plátne, chcela asi najskôr upozorňovať na našich najstarších známych predkov. Určite zdôrazňovala aj scénickú stránku od Iva Žídka, kde komory a komnaty Vyšehradu boli v priestore ponurej tmavej jaskyne. V nej žiarili kožené kostýmy od Ireny Greifovej v štýle Muchovej Slovanskej epeje e ešte s krásnejšími secesnými prvkami. Živé obrazy pri proroctve sa nekonali, namiesto toho sa na scéne rozostúpil kamenný prospekt v obryse stromu v pozadí ostrého svetla. Aj napriek niekoľkým výhradám, táto inscenácia určite reprezentuje súčasne umelecké vnímanie vtedajšej generácie.¹²³ Na niektorých najviac zapôsobil pohľad na priestranstvo za Národným divadlom, kde bolo vypredané, rovnako ako v hľadisku. I napriek pokročilej hodine a nepriaznivému počasiu sledovalo na mieste priamy

¹¹⁹JELÍNKOVÁ, Olga: Velkolepý triumf Evy Urbanové, Praha. In: Denní telegraf, 15.5.1995

¹²⁰Místo Chundely Novotný, Praha. In: Denní telegraf, 6.1.1995

¹²¹JELÍNKOVÁ, Olga: Velkolepý triumf Evy Urbanové, Praha. In: Denní telegraf, 15.5.1995

¹²²Národní mýtus jako drama, Praha. In: ZN noviny, 17.5.1995

¹²³JELÍNKOVÁ, Olga: Velkolepý triumf Evy Urbanové, Praha. In: Denní telegraf, 15.5.1995

prenos z tretieho dejstva Libuše asi 600 ľudí. Ale žiadna televízia tento prenos neodvysielala.¹²⁴

Jednou z akcií, k príležitosti 650. jubilea Karlovej univerzity bolo aj predstavenie Libuše. V titulnej roli sa predstavila Eva Urbanová, ktorá po legendárnej Marii Podvalovej sa určite etablovala ako hodnotná predstaviteľka tejto neľahkej role. Musíme si však priznať, že v prvej scéne sa ako keby ešte hľadala, spievala v tichšej dynamike a miestami forsírovala. Ale neskôr ukázala svoje danosti, pri ktorých upustila aj od svojej prehnanej patetickosti, aj keď na prvý pohľad sa to k tejto roli hodí. Bolo vidieť, že k roli Libuše pristupuje s väčšou pokorou než predtým. Bohužiaľ to sa nedá povedať o predstaviteľke Krasavy, ktorú stvárnila Jiřina Marková. Ťažké je konštatovať, či umelkyňa stráca svoje predošlé kvality, alebo šlo iba o momentálnu indispozíciu. Oproti tomu veľmi príjemne prekvapila Jaroslava Maxová v roli Radmily, ktorú čerstvo prijali do sólistického ansámbľu Národného divadla. Z mužských postáv si najväčší obdiv zaslúžil Luděk Vele, ktorý sa prejavil nie len ako suverénny subjekt súdneho sporu dvoch bratov, ale aj ako zamilovaný muž, ktorý je schopný kvôli Krasave mnohých vecí. Pomerne menej sa darilo Šťáhlavovi, ktorého interpretoval Vladimír Okénko, zrejme ešte na svoj čas stále čaká. A taktiež Vratislav Kříž v roli Přemysla, by potreboval viacej sebaistoty. Veľké uznanie si určite zaslúži dirigent Josef Kuchinka. Určite nie je ľahké naštudovať Libušu po výbornom dirigentovi Zdeňkovi Košlerovi. Kuchinka, aj keď nie je až tak slávnym dirigentom, vybojoval si rešpekt a orchester pod jeho vedením hral s obrovskou dávkou nasadenia a chuti.¹²⁵

Už tradičnou záležitosťou v Národnom divadle je uvádzanie Libuše k príležitosti začiatku nového kalendárneho roku. Avšak kvôli chrípke, titulnú rolu mala odspievať namiesto Evy Urbanovej, sólistka Národného divadla Eva Děpoltová, ktorá túto rolu spievala v predošlom uvedení. Predstavenie bolo už ďaleko dopredu vypredané. Tohto predstavenia sa zúčastnil prezident Václav Havel a manželkou Dagmarou. Slávnostným predstavením sa začal projekt Európskeho mesta kultúry pre rok 2000.¹²⁶

Recenzentka, ktorá navštívila predstavenie Libuše 5. mája 2008, bola plná obáv. Titulnú rolu spievala Eva Urbanová. Recenzentka si ešte pamätala výnimočný výkon Marie Podvalovej a priznala sa, že jej obľúbenou Libušou je Gabriela Beňačková, ktorá túto rolu naplnila lyrickosťou, šarmom a jemnosťou. Urbanovej výkon pôsobil dosť odlišne. Hlavne pasáže, ktoré boli výnimočne lyricky hrdinské. Zdalo sa jej, že sa ťažko vžívala do vznešenosti tejto postavy. Hlavne v scéne, kde kľučí pred novozvoleným Přemyslom a on ju pozdvihuje k sebe. Pravda, kožený kostým so zlatým kolorovaním jej na dôstojnosti veľmi nepridá. Ale béžová koža Přemysla, je oveľa dôstojnejšia, zvlášť ak si ju oblečie vysoký muž. V roli Přemysla debutoval

¹²⁴Národní mýtus jako drama, Praha. In: ZN noviny, 17.5.

¹²⁵HEJZLAR, Tomáš: Národní divadlo uvedlo k 28. říjnu Libuši, Praha. In: Haló noviny, 5.11.1998

¹²⁶Evu Urbanovou zastoupí Eva Děpoltová, Praha. In: Mladá fronta, 31.12.1999

Martin Bárta a v roli Šťáhlava Valentin Prolat. Martin Bárta je vhodným typom pre rolu Přemysla. Zatiaľ nie je skutočnou kniežacou osobnosťou ani svojim vekom a ani po hlasovej stránke. Milo ju prekvapil výkon Jitky Svobodovej. Roman Janal bol krásne spievajúcim Radovanom, ale v druhom dejstve bolo zrejmé, že sa prediera cez skupinku kľáčiacich zboristov. Zboristi si obdivuhodne zachovali svoju pôvodnú spevácku kvalitu. Orchester, pod vedením Olivera Dohnányiho, hral vo veľa miestach až príliš nahlas. Týmto spôsobom doháňal slávnostné a dôrazné hudobné vyjadrenie. Až na nieto detaily, na recenzentku pôsobilo toto predstavenie dojmom Smetanovej hudobnej reči. Celkový dojem z kostýmov, v štýle Slovanskej epopoje, jej ruší každý detail svetelného parku a to, málo osvetlené misky v rukách zboristiek. Pripisuje to skôr dlhovekosti tejto produkcie a tomu, že v inscenácii sa vystriedalo veľa nových spevákov, ktorí to evidentne nemajú až tak dobre vyskúšané na scéne. Nedostatok režijnej kontroly, je vidieť aj na líčení Radmily Karly Bytnarovej, ktoré bola až nevkusne nalíčená. Nemilou náhodou sa stalo, že v scéne korunovácie Přemysla sa vzniesla z povraziska papierová strana z dennej tlače, čo divákov trochu vrátilo do súčasnosti.¹²⁷

4.2. Pätnáste uvedenie Libuše (2018 - ...)

Inscenácia Libuše sa znova vrátila na scénu Národného divadla 14. septembra 2018 a hráva sa aj v súčasnosti. Do roku 2024 mala táto inscenácia 18 repríz. Túto inscenáciu doposiaľ dirigoval Jaroslav Kyzlink, Jan Chalupecký a Robert Jindra. Po režijnej stránke inscenáciu viedol Jan Burian. Rolu Libuše si zaspievala Dana Burešová, Iveta Jiříková a Mária Porubčinová. V roli Přemysla sa predstavil Adam Plachetka, Jiří Brückler a Svatopluk Sem. Role Chrudoša za zhostil František Zahradníček, Martin Bárta a Miloš Horák. Šťáhlava si zaspieval Aleš Briscein v alternácii s Jaroslavom Březinom. V basovej roli Lutobora sa predstavil Peter Mikuláš, Jiří Sulženko a Pavel Švingr. Radovana si zaspieval Roman Janál, Aleš Jeniš a Jiří Brückler. Role Krasavy sa zhostila Alžběta Poláčková, Maria Kobielska, Petra Alvarez Šimková a Tamara Morozová. V roli Radmily mohli diváci vidieť Kateřinu Jalovcovú, Janu Sýkorovú, Stanislavu Jirků a Michaelu Zajmi. V roli štyroch žencov sa predstavili: Magdaléna Malá, Eva Kývalová, Eva Esterková, Lucie Hájková, Olessia Baranová, Yvona Škvárová, Irina Rurac, Václav Lemberk, Tomáš Kořínek, Vít Šantora a Petr Dvořák.¹²⁸

4.2.1. Libuša v recenziách z roku 2018 a 2023

Základnú ideu režiséra Jana Buriana, zapojiť do hry priestor Národného divadla s jeho výzdobou a atmosférou, vyvolávalo skôr zmätené reakcie, pretože nešlo o veľmi originálny

¹²⁷JANÁČKOVÁ, Olga: Libuše 8. května, Praha. In: Harmonie, 6/ 2008

¹²⁸ <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/6805>

nápad, bol to podobný nápad ako kedysi režisér Kašlík využil v inscenácii Mozartovho Dona Giovanniho v Stavovskom divadle. Po režijnej stránke táto opera pozostáva zo symbolických výjavov. Kde Burian využil všetky domény scény, od zlatého portálu, kráľovskej koruny nad prezidentskou lôžou až po tradičné vyobrazenia staroslovanského ľudu vo svojom vidieckom prostredí. Tomuto nápadu chýba dôslednosť a precízne spracovanie. Chvíľu sa na javisku síce štylizuje, potom postavy niekedy prichádzajú po pohyblivých pásoch ako figúrky na orloji, inokedy zase prídu a ľahostajne sa prechádzajú po javisku bez väčšieho významu. Nejakú logiku v tom ťažko postrehnúť, rovnako ako v zapojení tanečníkov, ktorí občas príbehnú, zobrazia svojim pohybom niečo ilustratívne, ale v zásade to nemá hlbšiu podstatu a znova odídu.¹²⁹ Jana Buriana základná idea spočíva v zámere nechať operu prehovoriť samu o sebe, maximálne ju ľahko zironizovať, ale bez akýchkoľvek režijných posunov či tvorivých invencií a dotvorení, ktoré sa ľahko môžu zvrhnúť v spotvorenie. Čo môže byť tiež vecou názoru. Inscenácia nemá jeden najchúlostivejší neuralgický bod. Možno často sa premieňajúcou scénou, ktorá je po väčšinu času prepolená veľkým rámom. Ten má upozorniť, že opera je skôr než bežnou drámou akýmsi veľkolepým štátotvorným výjavom, ktorému sa musí rozumieť prostredníctvom jeho symboliky. Do rámu sa postupne zasúvajú obrazy, ktoré chcú imitovať obrodeneckú estetiku. Divák sa pozerá aj na rozmazaný Říp, rozpitú lipu a aj na nevábne vyvedenú vyšehradskú pevnosť. Keď v ráme nie je obraz, môžu do neho vstúpiť zboristi, sólisti či tanečníci, synchronizovane sa zoradiť do radov, zaujať strnulé pózy a utvoriť živý obraz. Tento obraz sa vyznačuje vždy tým, že mu chýba hlbší zmysel, a teda aj schopnosť vyvolať u obecnstva emócie. Choreograficky starostlivo natrénované prechádzanie sa po pódiu mnohokrát pôsobí samoúčelne. Štylizované príchody a odchody, ktoré účinkujúci neustále vykonávajú, pripomínajú repertoárového Lohengrina, ktorého Národné divadlo kúpilo z archívu bayreutských slávností.

Lenže Burianovej Libuši chýba výtvarná prepracovanosť a jednotnosť koncepcie, ktorú mal režisér Wolfgang Wagner. A tak sa s touto réžiou spája iba dojem historickej nekonečnosti a pomalosti. Predstavenie majú oživiť dva pojazdné pásy, ktoré v priebehu ich stupňujúceho sa používania skôr iritujú, na ktorých môžu byť herci, bez použitia vlastných končatín dovezení na scénu. Alebo aj veci, napríklad rádlo, než sa objaví Přemysl. Táto doslovnosť, ktorej predstavenie prekypuje, je ešte otravnejšia ako jazdenie na pásoch, ktoré v tichších miestach ruší počúvanie. Vtipne vyznieva tiež kontrast medzi vyšehradskou bielo-striebornou Libušinou družinou v splývavých rúchach a ich umelo fúzatými a dlhovlasými mužmi, ktorí s kópiami, štípmi a s baranými kožkami cez rameno vyzerajú ako potomkovia Galov. Najvtipnejší okamih

¹²⁹ https://www.idnes.cz/kultura/divadlo/smetana-libuse-narodni-divadlo.A180915_131244_divadlo_era

predstavenia nastáva, keď sa začnú ženci vznášať na scéne, švihat' kosami a kosákmi, kopat' nožičkami a mávať na obecenstvo.¹³⁰

Trochu to pripomína „riaditeľskú Libušu“ kde sa okrem Jana Buriana ako generálneho riaditeľa Národného divadla v Prahe a scénografa Daniela Dvořáka, musí využiť aj potenciál bývalého riaditeľa baletu Petra Zusku.¹³¹ Uprostred scény stojí kniežacia stolec, v druhom dejstve sa objavujú idealizované obrazy českej krajiny s lánmi zrelého obilia. Zadné projekcie znázorňujú hmlu vekov, ktorú pri Přemyslovom speve strieda záber do konárov lipy. Najbližšie k tradičným inscenáciám Libuše majú kostýmy, ktoré majú v sebe ducha Mikoláša Alša, ale aj niečo z ilustrácií Zdeňka Buriana. Dobre riešené sú predovšetkým ženské kostýmy, vrátane ich asexuálnej cudnosti, ktorá prechádza celým motívom českého mýtu. V treťom dejstve sa pri Libušinom proroctve objavujú neurčité svetelné obrazy, ktoré nakoniec miznú, aby odhalili veľkú scénu položená základného kameňa Národného divadla. Prichádzajú členovia Sokola, významné osobnosti českej politiky a umenia vtedajšej doby. A ešte sa na scéne objaví kváder s nápisom Národ sebe, ktorý sa vylúpne z rozpadnutej kniežacej stolice. Inscenácia, ako keby, Libušin výhľad do budúcnosti zastavuje v roku 1868. Súčasnosť podľa novej pražskej Libuše zostáva zahalená v hmlách a význam proroctva sa stlačil iba do obdobia národného uvedomenia a zomknutia.

O nejakej inscenačnej vízii pre budúcnosť tu nemôže byť reč.¹³² Posolstvo pre Přemysla sa najprv zjaví na videoprojekcii, potom na javisku, ale potom sa už s týmto motívom vôbec nepracuje. Trochu to pripomína nostalgickú spomienku na zlatú éru Laterny magiky. Obyvatelia Přemyslových Stadic vyzerajú ako nadšení družstevníci, ktorých vyňali z alegorických obrazov päťdesiatych rokov. Pri ich tanečných kreáciách, ktorými doslovne vyjadrujú charakter hudby pôsobí miestami až komickým dojmom, na čo občas diváci reagovali smiechom. Na slávnostný charakter opery, dosť nevídané. Hudobné naštudovanie mal na starosti Jaroslav Kyzlink, ktoré niektorí hodnotili za podpriemerné. Hudba obsahovala dávku pátosu, vo svojom pomalom až miestami monotematickom charaktere. Orchester vo svojej podstate, nepôsobil nepripravene, ale asi ich nikto nedokáže inšpirovať k lepšiemu naštudovaniu.

Titulnú rolu na premiére si zaspievala Dana Burešová, ktorá svojim vyškoleným lyrickým sopránom, skôr pôsobila rozpačitým až křčovitým dojmom, ako keby spievala iba konkrétne tóny bez hlbšieho významu, čo sa podpísalo aj na nevýraznej interpretácii jej postavy. Proroctvo v závere opery zaspievala s veľkým vypätím síl a v priebehu celej opery zanevrela

¹³⁰ <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/kultura/recenze-dve-nove-libuse-dve-zklamani-bezduchy-zmetek-a-lacine-hledani-vudce-74298>

¹³¹ https://www.idnes.cz/kultura/divadlo/smetana-libuse-narodni-divadlo.A180915_131244_divadlo_era

¹³² <https://magazin.aktualne.cz/kultura/klasicka-hudba/smetana-libuse-opera-narodni-divadlo-recenze-burian-dvorak/r~e34e411cb8c811e8b634ac1f6b220ee8/>

na precíznu artikuláciu. V roli Přemysla sa predstavil Adam Plachetka, pre ktorého bola táto rola nad jeho možnosti. Zbytočne preťažoval svoj hlas, ktorý miestami začal až neprirodzene vibrovať a to zabraňovalo tomu, aby sa prejavila jeho jedinečná mäkkosť a jemnosť farby. Roman Janál v roli Radovana zápasil so svojimi partmi, ktoré ledva dospieval do konca. Basistovi Jiřímu Sulženkovi v roli Lutobora chýba v hlase objem a znelosť. Krasava, ktorú spievala Maria Kobielská, pôsobila ukričaným dojmom. Stanislava Jirků v roli Radmily, nemala v hlase viac farby a hutnosti. Nevýrazným tenorom v inscenácii bol Jaroslav Březina, ktorý spieval rolu Šťáhlava, Pozitívne hodnotili výkon Františka Zahradníčka v roli Chrudoša, u ktorého sa dalo spozorovať väčší farebný potenciál v hlase, ktorý mal lepšiu znelosť a energiu. Vyzeralo to tak, že prvé obsadenie opery bolo na horšej úrovni.¹³³

Pri príležitosti 140. výročia otvorenia Národného divadla v Prahe a prvého uvedenia Smetanovej Libuše, pripravili slávnostné predstavenie tejto spevohry na sobotu 18. novembra 2023. Orchester Národného divadla v Prahe riadil hudobný riaditeľ Opery ND Robert Jindra s vedomím závažnosti vysokej umeleckej úrovne práve tejto udalosti. Bohužiaľ práve tento večer nepodal Orchester ND úplne najlepší výkon; aj napriek inak sústredenej hre plnej dramatického vzruchu a zaujímavej dynamiky sa občas nedali neprepočúť nepresnosti v niektorých nástrojových skupinách, špeciálne v sekcii drevených dychových nástrojov a aj v sekcii harf. K celkovo pozitívnemu hudobnému vyzneniu však prispievala veľmi dobrá koordinácia dirigenta s účinkujúcimi, s ktorými Robert Jindra takmer dýchal a v prípade záverečného proroctva dirigent paralelne s hlavnou sólistkou Mariou Porubčinovou odriekaval každé slovo veľkého finále. Zbor Národného divadla a Kühnov zmiešaný zbor pod vedením zbormajstra Pavla Vaňka podali štýlový a nadmieru úctyhodný výkon.

Z veľmi kvalitného sólistického obsadenia slávnostného večera si veľký úspech jednoznačne odniesol Martin Bárta. Tento predošlý úspešný predstaviteľ Přemysla sa len nedávno predstavil v novej úlohe Chrudoša, ktorá veľmi vyhovuje jeho súčasnej speváckej a fyzickej kondícii. Bárta Chrudoš vládne mocným, vo všetkých polohách krásne vyrovnaným hlasom plným dramatického výrazu. Interpretuje Chrudoša ako postavu zo žuly, ktorá jasne deklaruje svoje postoje a ovláda ostatných aktérov i publikum silou svojej osobnosti.

Barytonista Jiří Brückler v súčasnej inscenácii Libuša už vytvoril rolu Radovana a treba poznamenať, že najmä v partnerstve s Přemyslom Svatopluka Sema obaja vytvárajú vzorovú spevácku dvojicu, v ktorej sa obaja interpreti vzájomne dopĺňajú svojimi vypracovanými hlasovými výkonmi. Teraz sa Brückler prvýkrát predstavil v titulnej mužskej úlohe; aj napriek ohlásenej indispozícii očaril nádherne vedeným, hoci lyrickým barytónom, ktorý svojou ušľachtilosťou a eleganciou tvoril zaujímavý protiklad k Chrudošovmu spurnému až naturálnemu prejavu. Na druhej strane je škoda, že opustil rolu Radovana, ktorého ako svoj

¹³³ https://www.idnes.cz/kultura/divadlo/smetana-libuse-narodni-divadlo.A180915_131244_divadlo_era

debut spieval Aleš Jenis, skúsený spevák výrazného prejavu, ktorý aj napriek svojim výborným momentom predsa len stál v tieni bývalého Brücklerovho Radovana.

Pavel Švingr, ktorý sa predstavil v roli Lutobora, po vokálnej stránke splnil nároky náročnej basovej úlohy, avšak jeho herecké stvárnenie role bolo nie veľmi presvedčivé. Švingr vo všetkých rolách vystupuje na javisku svojou typickou robustnou chôdzou, chýba mu pevné držanie tela, ktoré by zodpovedalo aspoň trochu charakteru Lutobora. Z ďalších mužských predstaviteľov zaslúženú pozornosť vzbudil Aleš Briscein v roli Šťáhlava, podávajúci štandardne vynikajúce výkony, čo sa bohužiaľ nedá povedať o Vítovi Šantorovi, ktorý na štvrtého ženca za scénou bol spevácky nedostačujúci.

Slovenská sopranistka Mária Porubčinová práve debutovala v titulnej roli Libuše. Má ušľachtilý nosný soprán plný lesku, uchváti vyrovnanosťou svojho prejavu, istotou výšok aj nevyhnutnou vrelosťou. Nie je to veľký dramatický hlas plný vášne, ako by si možno niekto v tej úlohe predstavoval, ale lyrickejšia poloha Libuše, ako ju pamätníci poznajú z interpretácií legendárnej Gabriely Beňačkovej alebo Marcely Machotkovej, môže byť jednou z alternatív tejto role. Účasť Porubčinovej bola čiastočne poznačená nervozitou logicky spojenou s vystúpením v novej úlohe a špeciálne v takej, ktorá má auru obradnosti pre českého diváka. Porubčinová sa hlavne koncentrovala na spevácky výkon a výbornú výslovnosť češtiny. Ako predstaviteľka Libuše pôsobila celkom zdržanlivo, miestami až staticky a zatiaľ tejto vysnívanej úlohe česko - slovenských sopranistiek ešte dlhší väčšiu dávku osobnej charizmy. Po speváckej stránke previedla veľmi pekný výkon, ktorý ale úplne za srdce nechytí.

Hlas Tamary Morozovej, ktorá si zaspievala rolu Krasavy, nemá kúzlo, ktoré by diváka ihneď oslovilo. Zaujímavý a technicky výborne vedený soprán však disponuje vzácnou trpkou príchuťou, ktorá skvele ladí s charakterovo zložitými postavami. Morozová opäť zaujala výrazovosťou svojho prejavu, mimoriadnou speváckou inteligenciou, pôsobivými pianami a predovšetkým schopnosťou ísť do hlbkej podstaty textu. Skupinu hlavných predstaviteľov slávnostného večera uzatvára spevácky overená Katarína Jalovcová, v roli Radmily, s neobyčajnou príťažlivosťou svojho hlasu. Inscenácia riaditeľa ND Praha Jana Buriana, bohužiaľ stále patrí k tým najslabším javiskovým produkciám, ktoré je možné na javisku historickej budovy Národného divadla v Prahe zažiť, a tento môj pocit sa nezmenil ani s odstupom piatich rokov od premiéry.¹³⁴

¹³⁴ <https://operajournal.cz/2023/11/narodni-divadlo-ma-novou-libusi/>

Záver

Cieľom mojej práce, bolo podrobnejšie priblížiť dejovú a významovú stránku Smetanovej opery Libuša. Odkryť historické, ale aj spoločenské momenty, ktoré ju sprevádzali.

Predstaviť sólistov a umelcov, ktorí sa zapojili do zviditeľňovania českej opery, nie len doma, ale aj v zahraničí. Zdôrazniť výnimočnosť tejto slávnostnej opery. A viac odkryť neznáme uvedenia Libuše v priebehu skoro celého 20. storočia. Pripomenúť, že aj v súčasnej dobe patrí toto dielo na repertoár Národného divadla v Prahe.

Vďaka tejto práci som sa dozvedel o neznámych spevákoch, ktorí spievali v opernom súbore Národného divadla v Prahe a viac porozumieť dobovému a mediálnemu vnímaniu opery v Česku. V niektorých prípadoch, viac porozumieť scénografii a režijnej práci významných režisérov a taktiež pochopiť význam postáv, nie len z dejového a obsahového hľadiska.

V budúcnosti by sa oplatilo túto tematiku spracovať aj do vedeckej štúdie, keďže literárnych zdrojov je veľmi málo, hlavne čo sa týka informácii o uvedeniach tejto opery. Taktiež viac odkryť životy a kariéry interpretov a umeleckých pracovníkov, ktorí reprezentovali české umenie a samotné Smetanove operné dielo, nie len v Národnom divadle, ale aj vo svete.

Zoznam použitých zdrojov

Odborná literatúra

- HOSTOMSKÁ, Anna. *Opera – průvodce operní tvorbou*. NS Svoboda, 2018
- OTTLOVÁ, Marta, POSPÍŠIL, Milan: *Český historizmus a opera 19. století: Smetanova Libuše*, Plzeň. In: Přednášky z konference Plzeň, 1981
- PRAŽÁK, Přemysl. *Smetanovy zpěvohry: Dalibor, Libuše*. In: Vydavatelství za svobodu v Praze, č.2, 1948
- ŠÍP, Ladislav: *Česká opera a její tvůrci: Průvodce*. In: Editio Supraphon, Praha, 1989
- OČADLÍK, Mirko: *Libuše - vznik Smetanovy zpěvohry: Vznik Smetanovy Libuše*. In: Melantrich, 1939
- VINEN, Richard: *Evropa dvacátého století*, Praha. In: Vyšehrad, 2007
- KŘEN, Jan: *Dvě století střední Evropy*, Praha. In: Argo, 2005
- KARÁSEK, Bohumil: *Národ sobě*, Praha. In: Hudební rozhledy, 23.11.1968,
- HALADA, Jan; RYVOLA, Miki: *Něžná revoluce v pražských ulicích*, Praha. In: Lidové nakladatelství, 1990, str. 62
- KUNA, Milan: *Václav Talich – Šťastný i hořký úděl dirigenta*, Praha. In: Academia, 2009
- HOLZKNECHT, Václav: *Bedřich Smetana*, Praha. In: Panton, 1984
- KRATOCHVÍLOVÁ, Markéta: *Otakar Ostrčil*, Praha. In: KLP, 2018
- KUČERA, Martin: *Drama dirigenta*, Praha. In: Nakladatelství Karolinum, 2018

Pramene

- <https://www.classicpraha.cz/poznejte-klasiku/svet-klasiky/smetanove-libuse-je-uz-150-let/>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3504>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3505>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3506>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3507>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3508>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3509>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/1623>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2745>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/1488>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2076>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2905>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3796>

- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3802>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3973>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3510>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/1320>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3036>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3230>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3511>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2143>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3023>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3180>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/3789>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/4301>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/4343>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/7440>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/8370>
- *Libuše v Národním divadle*, Praha. In: *České slovo*, 7.3.1930
- B.P.: *Slavnostní představení Libuše*, Praha. In: *Večer*, 7.3.1930
- ŽÁK: *Divadlo a hudba*, Praha. In: *Čech*, 8.3.1930
- K: *Na paměť B. Smetany*, Praha. In: *Express Praha*, 13.5.1930
- OČADLÍK, Mirko: *Z pražské opery*, Praha. In: *Národní osvobození*, 13.5.1930
- BORECKÝ, Jan: *Divadlo*, Praha. In: *Národní politika*, 15.5.1930
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3512>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/umelec/2938>
- *Vážna hudba: rubrika: kontext mix*, Praha. In: *Respekt jhv*, 18.5.2020, str. 63
- JÄGER, Daniel: *Bedřich Smetana: Libuše*, Praha. In: *rozhlas cz.*, 8.5.2020
- *Státní hymna vyjadřuje city národa jako v roce 1918*, Praha. In: *Večer*, 21.5.1938
- *Národní osvěta Kulturní obzor Bedřich Smetana: Libuše*, Praha. str. 8, 19.5. 1938
- <http://studena.valka.cz/postupim.htm>
- *Armádní kontrarozvědka v boji o poválečný charakter státu 1945 – 1948*, Praha. In: *Vojenské zpravodajství ČR*, 25.10.2008
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3513>
- *Slavnostní představení Libuše*, Praha. In: *Mladá fronta: deník mladých lidí*, 29.5.1945
- *Třístá „Libuše“ v Národním divadle*, Praha. In: *Práce*, 4.4.1946
- *Před 600 lety korunován Karel IV.*, Brno: In: *Rovnost*, 3.9.1947
- *Slavnostní představení Libuše v Praze*, Brno. In: *Čin*, 3.9.1947
- *Vzpomínáme na 17. listopad 1939*, Praha. In: *Práce*, 18.9.1947
- *Libuše k studentskému svátku*, Praha. In: *Svobodné slovo*, 18.9.1947

- *Jak byl v Praze zahájen 28. říjen*, Praha. In: Svobodné slovo, 28.10.1948
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3527>
- *Slávnostní představení „Libuše“ k zakončení Roku české hudby*, Praha. In: Práce, 3.3.1955
- *Slávnostní Libuše pro desetitisíce Pražanů*, Praha. In: Večerní Praha, 3.9.1959
- *Představení „Libuše“ v pražském parku kultury*, Praha. In: Rudé právo, 6.9.1959
- *Děti na Libuši*, Praha. In: Literární noviny, 29.8.1959
- WENZEL, Bohuslav: *To byl listopad...*, Praha. In: Pracovník ČS. Červeného kříže, 21.9.1965
- BROŽOVSKÁ, Jarmila: *Druhé obsazení „Libuše“ v Národním divadle*, Praha. In: Divadlo, 1954
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3528>
- CANDRA, Zdeněk: *Libuše k pětaosmdesátinám*, Praha. In: Práce, 28.11.1968
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3529>
- POSPÍŠIL, Vilém: *Pěvci nové Libuše*, Praha. In: Lidová demokracie, 1.12.1983
- NOVÁČEK, Zdenko: *Smetanova Libuša otvorila Národné divadlo v Prahe*, Bratislava. In: Pravda, 30.11.1983
- HOLZKNECHT, Václav: *Opera, jež je stále živá*, Praha. In: Mladá fronta, 22.11.1983
- *V rekordní době*, Praha. In: Hudební rozhledy, 10.7.1984
- JIRÁSKOVÁ, Jarmila: *Jubilejní Libuše na deskách*, Praha. In: Praha, 11.1985
- *Smetanova Libuše v pražskom Národnom divadle*, Bratislava. In: Ľud, 3.1.1990
- GILBERT, Felix; LARGE, David Clay: *Konec Evropské éry – Dějiny Evropy 1890–1990*, Praha. In: Mladá Fronta, 2003, str.593–656
- POPOVIČ, Lubomír: *Sametová revoluce - nenásilných změn i terč pochybností*, Praha. In: Novinky.cz, 2020
- <https://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-volny-cas/622346/nebyl-cas-vnimat-strach-narodni-divadlo-pripomina-sametovou-revoluci-venkovni-vystavou.html>
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/8>
- JELÍNKOVÁ, Olga: *Velkolepý triumf Evy Urbanové*, Praha. In: Denní telegraf, 15.5.1995
- *Místo Chundely Novotný*, Praha. In: Denní telegraf, 6.1.1995
- *Národní mýtus jako drama*, Praha. In: ZN noviny, 17.5.1995
- HEJZLAR, Tomáš: *Národní divadlo uvedlo k 28. říjnu Libuši*, Praha. In: Haló noviny, 5.11.1998
- *Evu Urbanovou zastoupí Eva Děpoltová*, Praha. In: Mladá fronta, 31.12.1999
- JANÁČKOVÁ, Olga: *Libuše 8. května*, Praha. In: Harmonie, 6/ 2008
- <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/6805>

- https://www.idnes.cz/kultura/divadlo/smetana-libuse-narodni-divadlo.A180915_131244_divadlo_era
- <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/kultura/recenze-dve-nove-libuse-dve-zklamani-bezduchy-zmetek-a-lacine-hledani-vudce-74298>
- <https://magazin.aktualne.cz/kultura/klasicka-hudba/smetana-libuse-opera-narodni-divadlo-recenze-burian-dvorak/r~e34e411cb8c811e8b634ac1f6b220ee8/>
- <https://operajournal.cz/2023/11/narodni-divadlo-ma-novou-libusi/>